యండమావులు

వటిగంటి కుటుంబరావు

దయ ప్రచురణ

ఎండమావులు

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

నవోదయ పబ్లిషర్స్
విజయవాడ 2

ప్రచురణ నెం. 64
ప్రథమ ముద్రణ
అక్టోబరు, 1962
వెల : రు 1-50

'విశాలాంధ్ర' పత్రిక
నుండి పునర్ముద్రితము

అచ్చు: 'వెంకటరత్నా'

ఎండమావులు

ఆ చెక్కు చేతికి రావటానికి రంగారావు చేసిన శరీరశ్రమ ఏమీలేదు. అయినా అతనికి ఒక రోజల్లా బస్తాలు మోశినంత శ్రమ అయినట్టనిపించింది.

తనను కోరి తెచ్చుకున్న ప్రొడ్యూసర్ తనంతట తానే రెండువేలిస్తాననీ, అంతకంటే ఇచ్చే తాహతు తనకు లేదనీ అన్నాడు. రంగారావు బేరమాడలేదు. మొదట చేతిలో పెట్టిన ఆయనే తరువాత దమ్మిడీ ఇవ్వలేదు. కాఫీలూ, సిగరెట్లూ, కార్లలో తిప్పటమూ, ఎప్పుడన్నా సినిమాలకు తీసుకపోవటమూ, టిఫినులూ, రెండుమూడు సార్లు బీరూ, బ్రాందీ, కోడిమాంసంతో భోజనమూ—ఇంతే—

రాస్తున్నంతకాలమూ రాత అయిపోగానే యిస్తారని ఓర్చుకున్నాడు రంగారావు. అదే కష్టమయింది. ఆ నూరు రూపాయలు ఏనాడో అయిపోయాయి. ఆ తరవాత, పాపం! చిన్న చిన్న వేషాలు వేసుకునే హనుమంతరావు

అనే అతనికి తన రెండు నవలలూ అంటే ఎంతో అభిమానం. ఆ హనుమంతరావు రెండూ, మూడూ చేబదుళ్ళిస్తూ వచ్చాడు.

రాయటం పూర్తి అయి మూడునెలలయింది. ఈ మూడు నెలలూ డబ్బు అడగకుండా నిగ్రహించుకోవటం రంగారావుకు శ్రమఅయింది. వెనక వారపత్రికవాళ్లు తన సీరియల్ పూర్తి అయినాక పదిరోజులకు డబ్బు పంపితే "ఇవ్వవలసిన డబ్బు పదిరోజులు తొక్కిపెడితే వీళ్ళకేం తృప్తో! ఈ నవలలు రాసేవాళ్ళందరూ లక్షాధికార్లను కొంటారు గామాలు" అని చిరాకు పడ్డాడు. కాని మూడు నెల్లతో పోలిస్తే ఆ పదిరోజులెంత!

రంగారావు డబ్బుకోసం బాధపడటంతో బాటు యింకా అనేక విషయాలకు బాధపడ్డాడు.

తనను రాఘవయ్యగారు పిలిపించి పిక్చరుకు రాయాలన్నప్పుడు కథకూడా తనచేతనే రాయించుకొంటారని రంగారావు అనుకున్నాడు కాని కథ అదివరకే అనుకున్నారు. ('నీకు తెలీదామేంటి? సినిమా కథలు రాయటానికి నీబోటోళ్ళుపనికిరారు. దానికి కారుడ్రైవరూ, టైపిస్టులూ, మేకప్పు మాన్నూ ఆళ్ళంతా ఉంటారు' అన్నాడు హనుమంతరావు నవ్వులకు.)

నిజానికి కథ ఎవరురాసినా రంగారావుకు ఒకటే__ కథకు తలా తోకా ఉంటే అదేలోపించింది .అనుమానిస్తూ అనుమానిస్తూరంగారావు ఆమాటే అంటే రాఘవయ్యగారు

"లోపాలుంటే మనం సరిచేసుకోవాలి. మిమ్మల్ని పెట్టింది అందుకేగా ?" అన్నాడు.

"ఇచ్చట కథలు రిపేరు చేయబడును !" అన్న సైన్‌బోర్డు రంగారావు తలలో మెదిలింది.

రాఘవయ్యగారు రంగారావు రాసిన పది, పన్నెండు కథానికలుగానీ ఆ రెండు నవలల్లో ఏ ఒకటిగాని చదవ లేదట ! తనను ఆయన ఎందుకు పెట్టుకున్నాడో రంగా రావుకు అర్థంకాలేదు.

"ఒకరోజు ఒక పేరుమోసిన సినిమా రచయిత ఆఫీసుకు వచ్చాడు. సినిమా స్క్రిప్టులకు సాహిత్య గౌరవం అన్న విషయాన్ని తానే తెచ్చాడు. తెచ్చి "ఈ కాలంలో ప్రతికుమ్మరీ, దొమ్మరీ సాహిత్యం రాస్తుంటే ఇంకా సాహిత్యగౌరవమేమిటి, నా మొహం !" అన్నాడు.

రంగారావు కామాట గుండెల్లే తగిలింది.

అవును, తను పండితుడు కాదు - పన్నెండోఏట ప్రెస్‌వర్కర్‌గా జీవితం ప్రారంభించినవాడు. కంపోజిట రుగా ఉంటూ ఒకచిన్న పత్రిక ద్వారా సాహిత్యాభిలాష అలవరచుకున్నాడు. ఆరోజుల్లో కవులూ, కథకులూ పట్నా లకు చేరలేదు. వాళ్లు కొందరు ప్రెస్సుకు వచ్చేవాళ్ళు. వాళ్ళ రచనల ప్రూఫులు వాళ్ళే చూసుకునేవాళ్ళు.

వాళ్ళతో మాట్లాడటం తనను రచయిత కావటా నికి ప్రోత్సహించింది. తనకు భాష రానిమాట నిజమే— కాని 'వ్యావహారిక భాషకు ఒక స్వరూపం రావటానికి యింకా రెండు మూడు తరాలు పడుతుందనీ, అంతదాకా

ఎవరు వాడే భాషను వారు రచనకు ఉపయోగించటమే కర్తవ్యమనీ అన్నారు. తనకు యింగ్లీషురాదు. అటువంటి వాళ్ళ రచనే జాతీయంగా వుంటుందన్నారు. ప్రజాస్వామ్యంలో అందరికీ రాసే హక్కుందన్నారు.

ఇన్ని రకాల ప్రోత్సాహం లభించిన మీదట రంగారావు సాహసించి ఒక చిన్న కథ రాశాడు. దాన్ని పత్రికలో వేసుకున్నారు. తానే కంపోజు చేశాడు-ఆ ఆనందం జన్మలో మరిచేది కాదు!... ఆ చిన్నకథనుంచి సినిమాలదాకా తోసుకు వచ్చాడు. ఒక్క చిన్న పాత్రను సరిగా పోషించలేని ఈ సినిమా రంగంలో తానొక కుమ్మరీ దొమ్మరీ అనిపించుకున్నాడు. రంగారావు రక్తం ఉడికిపోయింది. కాని, ఆ అవమానాన్ని కిక్కురు మనకుండా దిగమింగాడు ...

స్క్రిప్టు రాస్తున్నంత కాలమూ రంగారావుకు అంపశయ్యపై ఉన్నట్టే ఉన్నది. సినిమా ప్రపంచం తెలియకా, మొగమోటపడి కొన్నిరకాల మర్యాదలు పాటించీ అతను మొదట్లో లేనిపోని హైరాన పడ్డమాట నిజమే. కథ తనది కానప్పుడు దాని జోలికి తానెందుకు పోవాలనుకున్నాడు: కాని కథ విషయంలో ఎవరుపడితేవాళ్లు సూచనలు చేయవచ్చునసీ, దమ్మిడీ పుచ్చుకోనివాళ్ళుకూడా ఒక్కొక్కప్పుడు పనికివచ్చే సూచనలు చేస్తారనీ, పైవాళ్లు చేసే సూచనలలో కొన్ని ఆమోదించబడతాయనీ అతనికి తెలిసివచ్చింది. ఇతర పిక్చర్లలోని సంఘటనలూ, ఐడియాలూ కాపీకొట్టడం గురించి మొదట్లో రంగారావుకు ఎంతో

పట్టింపుగా ఉండేది. కాని ఇదికూడా రివాజేనని తెలుసుకున్నాడు.

కాని మరికొన్ని విషయాలు అతను అంత సులువుగా ఆమోదించలేక బాధపడ్డాడు. కథను వారాల తరబడి దిద్ది, సవరణలు చేసి, అకస్మాత్తుగా విసర్జించేశారు. ఇవాళ చాలా అద్భుతంగా ఉన్నదని రాసుకున్న సీను మరిరెండు రోజులకు కొట్టి పారేశారు. ఒక నటుడు డబ్బుకోసంవచ్చి చెక్కును చూడకుండానే ముడిచి జేబులో పెట్టేసుకుని వెళ్ళిపోబోతూ, "అన్నట్టు స్క్రిప్టు ఎందాకా వచ్చిందో!" అన్నాడు. అక్కడక్కడా చదివి, "ఓయబ్బా!" "ఇవేం సంభాషణలండీ!" "ఇదికూడానా!" అని అతితేలికగా విమర్శించి, కారెక్కి వెళ్ళిపోయాడు.

అతను స్క్రిప్టు మూసివేసినదాకా రంగారావు శరీరంలో రక్త ప్రసరణ దాదాపు నిలిచిపోయినంతపని అయింది. తరవాత సెట్టుమీద ఒక నటి, "ఎవరయ్యా ఈ సంభాషణలు రాసింది?" అని అడిగింది. "బాగాలేకపోతే నీ యిష్టం వచ్చినట్లు మార్చు" అని డైరెక్టరన్నాట్ట. అప్పటికీ రంగారావుకు ఆ స్క్రిప్టుతో అన్నివిధాలా ఋణం తీరిపోయింది—దాని బాపతు డబ్బు చేతికి రావటం తప్ప.

చివరకు పట్టలేక రాఘవయ్యగారిని రంగారావు డబ్బు అడిగాడు. రాఘవయ్యగారు కోప్పడలేదు, విసుక్కోలేదు. తన కష్టాలు చెప్పుకున్నాడు. వాటిని గురించి రంగారావు సానుభూతితో వినవలసిన అవసరమేమీ లేదు. కాని

రచయితగా ఎవరేది ఉద్రేకంగా చెబుతున్నా వినటం అల వాటు చేసుకుని ఉండటంచేత విన్నాడు. పర్యవసాన మేమి టంటే రాఘవయ్య కష్టాలలో ఉన్నాడు. స్టూడియో వాళ్ళూ, పెట్రోలు కంపెనీవాళ్ళూ, ప్రాపర్టీలు అద్దెకిచ్చే వాళ్లూ, నటీనటులూ, ఆర్కెస్ట్రావాళ్లూ, అమాంబాపతూ డైరెక్టరూ, రాఘవయ్యగారికి శత్రువులైపోయి, జలగ ల్లాగా ఆయన రక్తం పీల్చేస్తున్నారు. ఆయన చెప్పుకున్న వాటిలో అయిదేసివేల పద్దులూ, పదేసివేల పద్దులూ ఉన్నాయి. ఒక్క కోడాక్ వాళ్ళకు అమాంతంగా పన్నెండు వేల చెక్కు ఇవ్వవలసి వచ్చింది. ఒక్క ప్లేబాక్ పాటకు ఆవిడగారు వెయ్యి గుంజేసింది. అందులో ఆరువందలు బ్లాక్ అని చెప్పుకుంటే తీరే కష్టాలుకావు.

ఇంతమంది శత్రువులచేత పీడించబడే రాఘవయ్య గారికి తాను ఒక్కడే ఆప్తుడన్నమాట! ఆ శత్రువులు వేలకు వేలు గుంజడం స్వాభావికం, రంగారావు తనకు రావలసిన కొద్ది మొత్తం కనీసం అందులో సగం—కోరటం అస్వాభావికం!

తనను మిత్రవర్గంలో చేర్చిన రాఘవయ్యగారు పేరునుబట్టో ఏమో, ఆయనను చూసినప్పుడల్లా రంగా రావుకు తన తండ్రిలాటివాడనిపించేది! మిత్రుడుగా తన కష్టాలెందుకు వినగూడదు? ఇదేం మానవత్వం? మాన వత్వమంటే మన కష్టాలు ఇంకోరితో పంచుకుని, మన సుఖాలు మనకే ఉంచుకోవడమా? ఇతరుల కష్టాలను గురించి ఆలోచించను కూడా ఆలోచించక పోవటమా?

రంగారావు, తన మూడో నవలకు బీజం వేసుకుని దానికి "మానవత్వం" అని పేరుకూడా నిర్ణయించాడు.

"కొంతైనా ఇప్పించండి. చాలా కష్టంగా ఉంది. దొరికిన చోటనల్లా చేబదుళ్ళు చేశాను." అన్నాడు రంగారావు. ఇది రాఘవయ్యకే అప్రతిష్ఠగా పరిణమించి, అందరూ నవ్వుతున్నారనికూడా అందామనుకున్నాడుగాని మానేశాడు. రాఘవయ్య ప్రౌఢ్యాసరుగా ప్రతిష్ఠను పట్టుకు వేళ్ళాడే మనిషయితే తనని బుక్ చేసి ఉండడేమోనని రంగారావుకు అనుమానం కలిగింది.

"నే నివ్వననలేదే!" అన్నాడు రాఘవయ్య తన సత్యసంధతకు కళంకం ఏర్పడిన హరిశ్చంద్రుడి వాలకంతో. "కొంచెం—నాలుగురోజులు—ఆగితే – కొంతైనా తప్పక సర్దుతాను. నీకూ తెలుసుగా ? డిస్ట్రిబ్యూషన్ టరమ్స్ దగ్గర కొంచెం పేచీగా ఉంది. లేకపోతే...."

నాలుగురోజులు పధ్నాలుగు రోజులయింది. డిస్ట్రిబ్యూటరిచ్చే చెక్కుకోసం రాఘవయ్యకన్న రంగారావు పదిరెట్లు ఆత్రంగా కూచున్నాడు. చెక్కువస్తే తనకు తెలపమని ఆఫీసుబాయి దగ్గరనుంచీ అనేకమంది కాళ్ళు పట్టుకున్నాడు.

చివరకా శుభదినం రానేవచ్చింది. ప్రొడక్షనాఫీసు 'కొలువుల రోజున గంగానమ్మ గుడిలాగే' సందడిగాఉంది. పెద్ద స్టార్లకు చెక్కులు కాసులో వాళ్ళ ఇళ్ళకు వెళ్ళాయి. ప్రొలో కరు డిస్ట్రిబ్యూషను సెటిలయేదాకా కాల్

పీట్‌కు పిలవవద్దనికూడా చెప్పేశారుట !) అంతకన్న తక్కువ గ్రేడువాళ్ళు రాఘవయ్యగారి గదిలోచేరి మామూలుకన్న మరికొంచెం ఉత్సాహంగానూ, ఆనందం గానూ మాట్లాడుతున్నారు. చిల్లరబాపతు హాల్లో చెదురు మదురుగా నిలబడి రకరకాల పోజుల్లో కనబడ్డారు. కొందరు రాఘవయ్యగారి గదికేసి తలవూపి కళ్లెగరేస్తే, మరికొందరు "దానికంతా ఉందిలే !" అన్నట్టు తల రుబ్బుడుపాత్రం లాగా ఆడించటమూ "నాకేనమ్మకంలేదు" అన్నట్టు మూతి విరవటమూ, "అంతా వాడిదయ" అన్నట్టు కళ్ళు మూసి ముఖం కప్పుకేసి ఎత్తటమూ చేశారు. కొందరు తాము డబ్బుకోసం రానివాలకంపెట్టి చిన్న గొంతుకలతో "ఇంకేవో" విషయాలు మాట్లాడుకుంటున్నారు.

అందరికన్నా ఆలస్యంగా వచ్చిన రంగారావు ఆ అమాంబాపతుతో చేరిపోయాడు,

"మాతో నీకెందుకు, నువు లోపలికి వెళ్ళవయ్యా" అన్నట్టు ఒక చిల్లరనటుడు రంగారావుమీద అభినయం చేశాడు. కాని రంగారావు గదిలోకి ప్రవేశించలేదు. బొత్తిగా ప్రాథమికావసరాలకు కూడా డబ్బులేని బాకీ దార్లకు ఆ గదిలో తావులేదు. తనతో మరీ ఎక్కువ అవసరం ఉన్న వారివద్దకు లక్ష్మి ఆఖరుకు వస్తుంది.

అదే అయింది కూడా. లోపలివాళ్ళను సాగనం పుతూ బయటికివచ్చిన రాఘవయ్యగారు వికసించిన ముహంతో అమాంబాపతు వాళ్ళమధ్యకువచ్చి "ఇక మన

కేమీ చింతలేదు. మీరంతా రేపురండి! ఇచ్చేస్తాను" అన్నాడు.

"రేపు మళ్ళీ రాహుకాలమూ, యమగండమూ, వారశూల ఉండకుండా చూడండి బాబూ!" అన్నాడు చిన్న కామెడియన్ సత్తెం. అందరూ నవ్వారు. ఈ అకాలపు హాస్యం తరువాత, ఆ రోజే నిలవదీసి డబ్బు వసూలు చేసుకుందామని తీర్మానించుకున్నవాళ్ల ఆట కట్టయిపోయింది.

"అంతేమరి, బంతిభోజనాలయినా కే మేనాదాళ్లకు యెంగిలాకులు! పండగెళ్లినమర్నాడే పాకీవాళ్ళ మామూళ్ళు" అన్నాడు రంగారావు.

అతడు కడుపుమండి అన్నప్పటికీ- ఈ మాటలు అక్కడివాళ్ళకు ఘాటుగా తగులుతాయని అతడు ఊహించ లేదు. అందరూ ఒక్కసారి స్థంభించిపోయినట్టు అతనికి అని పించింది.

రాఘవయ్య అతనికేసి తిరిగి "నువ్విక్కడే ఉన్నావా? లోపలికి రాకపోయావా?" అంటూ భుజంమీద చెయ్యి వేసి గదిలోకి తీసుకుపోయి, ఎకౌంటెంట్ రామస్వామితో "రంగారావుకు ఫైవ్ హండ్రడ్ చెక్కు ఇవ్వండి. రేపటి డేట్ వెయ్యండి" అని చెప్పి "నేనలా స్టూడియోకేసి వెళ్లొస్తానూ!" అంటూ వెళ్ళిపోయినాడు.

తరువాత అరగంటసేపు కూచోబెట్టి రామస్వామి "మీరిక్కడదానే ఉంటిరా? చెక్‌పైన అయ్యా సిగ్నేచర్

చెయ్యవలెనే. సాయంకాలంవచ్చి తీసుకోండి! మీ చెక్ ఎక్కడికీపోదు!" అన్నాడు.

"డబ్బే ఇవ్వగూడదూ. అయిదువందలేగా!" అన్నాడు రంగారావు.

రామస్వామి తన కష్టాలు ప్రారంభించాడు, చెక్కు తయారుచేస్తూ.

"చూస్తిరా? రేపటి డేట్‌గా వేస్తినీ! క్యాష్ ఇచ్చే దానికేమీ? ఇవ్వొచ్చునూ! మరి పిల్లకాయల టిఫిన్ కరుజుకూ, ఇంకా చిల్లర కరుజులుకూ క్యాష్‌దా సెలవయి పూడుచునే! రేపు మీరు క్యాష్‌చేయవచ్చును! క్రాస్ చేస్తునా? ఓపెన్‌గా విడుస్తునా? మీకు ఎకౌంట్ ఉంది గదా?" అన్నాడు రామస్వామి.

"నాకు ఎకౌంటూ బాకౌంట్లూ లేవులెండి," అన్నాడు రంగారావు.

"సరీ అప్పో, బేరర్ చెక్ ఇస్తును. బాంకుకు వెళ్లి నేరుగా క్యాష్ పుచ్చుకోవచ్చునూ!"—

మర్నాడు ఉదయంగాని రాఘవయ్య సంతకంతో చెక్కు రంగారావు చేతికి అందలేదు. దాన్ని తీసుకున్నప్పుడు రంగారావు మనస్థితి దూరప్రయాణంచేసి గమ్యస్థానాన్ని చేరుకునేవాడి స్థితిలో ఉన్నది.

అయిదువందలు! అంతడబ్బు తనచేతికి ఇంతవరకు ఎవ్వరూ ఇవ్వలేదు. ఇదికూడా తనకు రావలసినదానిలో కొంతే. ఇంతడబ్బు తనబోటివాడికి సినిమారంగంలో తప్ప

ఇంకెక్కడ దొరుకుతుంది? ప్రెస్ వర్కరుగా ఉంటూ ఎన్నో ఏళ్ళు పనిచేశాకగాని రంగారావు ఏడాదికి ఐదువందలు సంపాదించలేదు.

అతనికళ్ళు మళ్ళీమళ్ళి ఐదువందల సంఖ్య మీదికి వెళ్ళాయి - నాగరికత చేసిన చిత్రమైనఏర్పాట్లు బ్యాంకులో ఉండే డబ్బులో ఐదువందలు తనది కావటానికి ఈ కాగితం ముక్క కీలకం!

"ఈ బ్యాంకు తెలుసుగా, పానగల్ పార్కు దగ్గిరే ఉంటుంది. పదిగంటలు దాటితే మూస్తారు. వెంటనే వెళితే గాని—ఆలస్యం కావచ్చు" అని అసిస్టెంటు డైరెక్టరు చెప్పినమాటలు చెవులలో మోగుతూ రంగారావు బయలు దేరాడు.

అతను బ్యాంకు ఎక్కడున్నదీ కనుక్కునేటప్పటికే తొమ్మిదీముప్పావైపోయింది. లోపలికిపోయినాక అతని కంతా అయోమయంగానూ, అగమ్యగోచరంగానూ తోచింది. ఈ చెక్కు ఎవరికివ్వాలి? ఏంచెయ్యాలి ? ఏం చెయ్యాలో ఎవరినడగాలి?

ప్రతిమనిషికీ కొన్నివిషయాలు వర్జ్యంగావుంటాయి. ఆ విషయాలను గురించి ఆలోచించవలసివస్తే బుర్ర పని చెయ్యక ముడుచుకుపోతుంది. రంగారావును ఎంత పెద్ద ప్రెస్‌లోకి తీసుకుపోయినా కొద్దిసేపట్లో దాన్ని అవగాహన చేసుకోగలుగుతాడు. ఇప్పుడిప్పుడు పత్రికాకార్యాలయా లలోకూడా అతనికి మిస్టరీ ఏమీలేదు. కాని బ్యాంకు పూర్తిగా మిస్టరీ.

బోనులో పులిలాగా కటకటాలవెనక కూచునివున్న ఒక యువకుడు రంగారావుపడే సంక్షోభంచూసి, "ఏమండీ మీపని ఎవరన్నా చూస్తున్నారా?" అని అడిగాడు.

రంగారావు మారు మాట్లాడకుండా చెక్కుతీసి, కంతలోనుంచి అతనికిచ్చాడు. అతను దాన్ని ఎగాదిగా చూసి, "ఓపెన్ చెక్కే! క్యాషు తీసుకుంటారుగదూ? ఐడెంటిఫికేషన్ అవసరమే!" అన్నాడు.

"అంటే!" అన్నాడు రంగారావు.

"మీరేగా డి. వి. రంగారావు."

"అవును."

"మిమ్మల్ని గుర్తించేవాళ్లెవరైనా——"

బోనులో పులిమాట పూర్తికాకమునుపే, "ఏం గురూ?" అన్నకేక వినిపించింది. కామెడియన్ సత్తెం దేవుడల్లె వచ్చాడు.

"సత్తెంగారికి తెలుసాఏం? ఇకనేం! దీనివెనక సంతకం చెయ్యండి" అంటూ బ్యాంకు గుమాస్తా చెక్కు రంగారావుకు తిరిగియిచ్చాడు. తనచెయ్యి వదిలిపోయిందనుకున్న చెక్కు తిరిగి చేతికిరావటం రంగారావుకు అసుభంగా తోచింది. బారిష్టరు పార్వతీశం టోపీలాగా అది తనను వదలదేం?

రంగారావు సత్తెం సహాయంతో చెక్కువెనక ఇంగ్లీషులోనే సంతకంచేసి క్లర్కుకు తిరిగి యిచ్చేశాడు.

"అలా కూచోండి" అన్నాడు క్లర్కు.

రంగారావుకు సత్తెం తోడు కూచున్నాడు. ఇద్దరూ మాట్లాడుకోవటంలో కాలయాపన తెలియకుండా జరిగింది. రంగారావు తలఎత్తి చూసేసరికి బ్యాంకుకు వచ్చిన వాళ్లందరూ వెళ్ళిపోయి ఉన్నారు. గడియారం పదికొట్టింది. జవాను వచ్చి బ్యాంకుద్వారం ఒకరెక్క మూశాడు.

"సత్తెంగారూ!" అని క్లర్కు పిలిచాడు.

సత్తెం లేచివెళ్ళి అతనితో ఏదో మాట్లాడివచ్చి రంగారావుతో "క్యాష్ లేదుట!" అన్నాడు.

ఆ చెక్ నాలుక గీసుకోనటానికి కూడా పనికిరాదన్నది బుర్రలోకి ఇంకటానికి రంగారావుకు చాలాకాలం పట్టింది. అదేరేటున అతనికాళ్ళు చల్లబడటమూ, కడుపు మండిపోవటంకూడా జరిగింది.

రంగారావు ఇంటికి వెళ్ళేసరికి సుందరం బయటికి వెళ్ళబోతున్నది. అతని మొహంచూస్తూనే, "ఇంత ఆలస్యమయిందేం? అన్నంఉంది పెట్టుకుతింటావా! ఆళ్ళు డబ్బిచ్చావలేదుగా! అరవపిచ్చర్లో చిన్నయాసం ఉందట. వేళమళ్లై రమ్మన్నాడు" అన్నది సుందరం. అతని రొమ్ముమీద కుడిచెయ్యి ఆనించి.

"పోయిరా, నీ అదృష్టమన్నా కాస్త బాగుందేమో!" అన్నాడు రంగారావు సుందరం మొహంకేసి చూడకుండా:

"ఇప్పుడు నీ అదురుస్టానికేవొచ్చిందో!" అన్నది సుందరం చేత్తో అతన్ని తోస్తూ.

"మారని చెక్కిచ్చారు—" రంగారావు పరుష మైన మాట ఉపయోగించాడు.

"ఆళ్ళజిమ్మడ! ... పోనీ నువ్వన్నంతిన్నాకపోతాలే! రా అన్నానికి!"

"వద్దు సుందరం. నే పెట్టుకుతింటాలే! ముందు ఏదన్నా రాసుకోవాలి. బుర్రంతా చెడి ఉంది."

"అందుకాదు. అన్నం తింటే నాతోనూ కూడా రావచ్చుగా!"

"నువ్వెళ్ళిరా. నేను రాసుకుంటాలే. నే వొస్తే నీక్కూడా చుక్కెదురు"

సుందరం తనచెయ్యి మెల్లిగా అతని భుజంమీాదికి జరిపింది. ఏమీా అనలేదు. ఆమె చేతిభాష రంగారావుకు తెలుసు. అతను అప్రయత్నముగా చిరునవ్వునవ్వి, "వెళ్ళిరా!" అన్నాడు.

ఆమె వెళ్ళినాక అతను తన కాగితాల ఫైలు తీసు కుని రాయటానికి కూచున్నాడు. "మానవత్వం" అని పైన రాసి ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఎంతవద్దన్నా అతని ఆలోచ నలు రాఘవయ్యమీాదికే వెళ్ళాయి.

ఎంత మోసం! ఎంత ద్రోహం! బ్యాంకులో ఉన్న డబ్బంతా నిన్ననే అయినవాళ్ళందరికీ సర్దేసి తనకు ఇవాల్టి తేదీ వేసి చెక్కిచ్చారు. తనకు తండ్రివంటి రాఘవయ్యకు అసలు శత్రువు తనే-ఆయన శత్రువులల్లె చెప్పుకునేవాళ్ళు కానేకారు, వాళ్ళందరికీ డబ్బు ముట్టిపోయింది. ఈ రాఘ వయ్య డబ్బులేనప్పు డివ్వలేదు, డబ్బున్నప్పుడివ్వడు! తన

తండ్రికీ ఈయనకూ పోలికేమిటి-ఆ పేరొకటితప్ప.

రంగారావుకు తన తండ్రి బాగా జ్ఞాపకం. ఆ రోజుల్లో తాను రంగారావుకాదు రంగడు.

రాఘవయ్య-రాఘవులు నోరున్న మూగవాడు. సాధారణంగా మాట్లాడేవాడు కాడు. ఎవరన్నా ఏదన్నా ప్రశ్నవేసినా చాలాసేపటికిగాని సమాధానం చెప్పేవాడు కాడు. ఆయన్ని లోకం అమాయకుడుగానూ, అసమర్థుడు గానూ చూసింది. "ఆ వడ్రంగమేమో తనేమోతప్ప ఆ మానవుడికింకోగొడవేలేదు'' అని అసంఖ్యాకులు తన తండ్రిని గురించి అనగా రంగడు విన్నాడు. ఆ మాట నమ్మాడు కూడా.

అయితే తనకు లోకానుభవం కలుగుతున్నకొద్దీ, తనతండ్రి చిన్నతనంనాటి విషయాలు ఇతరులు చెప్పగా విన్నవి అర్థమవుతున్నకొద్దీ, రంగడికి తండ్రిని గురించి అభిప్రాయం మారిపోయింది. ఈనాడు అతనిమనసులో ఉన్న తండ్రి మనుషుల్లో అపూర్వమైనవాడు. ఇందులో కొంత రంగారావు కల్పన ఉంటే ఉన్నదేమోగాని, ఆ కల్పనలో అసత్యం ఏమీలేదు. ఏ మనిషినిగురించి వాస్తవంగా చిత్రించాలన్నా కొంత కల్పన కావాలి.

రాఘవుల్ని చిన్నతనంలో గొడ్లవెంట పంపే వాళ్ళుట. ఒకనాడు రాఘవులు వడ్రంగి బ్రహ్మయ్యగారింటిమీదుగా గొడ్లను తోలుకుపోతూ అక్కడ ఆగి బ్రహ్మయ్యచేసే వడ్రంగం చూడసాగాడు. గొడ్లదారి గొడ్ల

దయింది. అందుకు రాఘవులు తన్నులుతిన్నాడు. కాని మర్నాడు మళ్ళీ బ్రహ్మయ్యగారింటిముందు ఆగిపోయాడు.

సందేహంలేదు. వడ్రంగంలో రాఘవులుకు ఏదో సౌందర్యం కనిపించి ఉండాలి. తండ్రి వడ్రంగం చేసేట ప్పుడు రంగడు చిన్నతనంలో దగ్గిరుండి చూసేవాడు. రంపంతో కర్రలు కోసేటప్పుడు రాఘవులు ఒక చెవితో రంపం చప్పుడు వినేవాడు. బాడితతో చెక్కుతుంటే లేచే పేళ్ళను మెరిసే కళ్ళతో చూసేవాడు. ఏ చెక్కనైనా చిత్రికపట్టేటప్పుడు మధ్యమధ్య చేత్తో తడివి దాని నునుపు చూచి మురిసిపోయేవాడు.

రూపంలేని కొయ్యనుకోసి, చెక్కి మలిచి, నునుపు చేసి తనకు కావలసిన రూపం ఇవ్వటంలో తన తండ్రికి ఎటువంటి ఆనందమూ, తృప్తి ఉండేవో రంగడు చిన్న తనంలోనే తెలుసుకున్నాడు. ఆయన తన పనిముట్లను తాకేపద్ధతిలోనే ఎంతో ఆపేక్ష ఉండేది.

బ్రహ్మయ్యకు పిల్లలులేరు. రాఘవులుకు వడ్రం గంలో ఉండే అభిలాష అర్థంచేసుకుని పనినేర్పాడు. బ్రహ్మయ్య సామాన్యపు వడ్రంగి. రాఘవులు తనదగ్గర చేరినాక బ్రహ్మయ్యకు వడ్రంగంపనిమీాద గురి హెచ్చిం దేమో కూడాను.

తానుచేసిన వస్తువేదన్నా రాఘవులు చేతబట్టుకుని అటూ ఇటూ తిప్పిచూసి ఆనందం కనబరిస్తే బ్రహ్మ య్యకు ఆనందం పొంగివచ్చేది. "బాగుందట్రా, రాఘ వులూ!" అని అడిగేవాడు. రాఘవులు తల ఆడిస్తే "నువు

కూడా అట్లాగని చెయ్యాలి, తెలిసిందా!" అనేవాడు బ్రహ్మయ్య.

రాఘవులు వడ్రంగిగానే జీవించాడు. కాని అందులో ఆయన సంపాదించినది బహుకొద్ది. పీటలూ, ముక్కాలి పీటలూ, మంచాలూ ఎక్కువగా చేయించుకునేవారు. కిటికీలూ, దర్వాజాలూ ఎప్పుడన్నా చేసేవాడు. అట్లాగే సందుగాయి పెట్టెలు కూడా చేసేవాడు. జాజిచెక్కతో బీరువాలు అరుదుగా చేయించుకునేవాళ్ళు.

చిన్నతనంలో తనకుకూడా వడ్రంగి పనిలో ఉండే అందం అర్థమయేటట్లు చెయ్యటానికి తండ్రి ప్రయత్నించినట్లు తండ్రి పోయినాకగాని రంగడికి అర్థంకాలేదు మొత్తంమీద ఈవిషయంలో రాఘవులు ప్రయత్నాలు కొంచెముకూడా ఫలించలేదు. వడ్రంగమంటే కూడూ గూడ్డా పెట్టే పని కాదని చిన్నతనంనుంచీ రంగడు వినటమే ఇందుకు కారణం కావచ్చు.

"రంగా, ఆ సిన్నబర్మా ఇటందుకో. ఆ మర మేకులు నాలుగిటియ్యి.... అయి తీగిమేకుల్రా. యిదానానా. ఆ పొట్టంలోయి మరమేకులు," అంటూ తండ్రి పనులు చెబుతుంటే రంగడు చేసేవాడేగాని వాడి ధ్యాస ఇంకెక్కడో ఉండేది.

తాను ఏదన్నా మంచి పనితనంగా చేశాననుకున్నప్పుడు రాఘవులు మీసాల్లోంచి నవ్వుతూ, "చూశా

వంట్రా రంగా!" అని కళ్ళు ఎగరేస్తే రంగడు చూసేవాడే గాని, వాడి కళ్ళలో మెరుపు ఉండేదికాదు.

ఎప్పుడన్నా దారితప్పి రంగడు తన పనినిగురించి ఏదన్నా అడిగితే రాఘవులుకు ఎక్కడలేని ఉత్సాహమూ కలిగేది.

"ఇయేంటయ్యా ?" అని రంగడు అడిగేవాడు.

"అయా, అయి యిత్తడి పూల్లే!"

"ఎందుకయ్యా యియా"

"ఆ శాతుల్లుగారి పీటలకు నాలుగుమూల్లా యెయ్యటానికి."

"ఇయి బంగారంవా, అయ్యా ?"

"సీ యెదవా, యిత్తడియిరా" !"

"బంగారపూవ్వేసుకోరా అయ్యా ?"

"యేసుకునే మారాజు లుండరు మరీ !"

ఇటువంటి సంభాషణలు జరిగినప్పుడు తనకుకూడా వడ్రంగంలో ఆసక్తి పుడుతున్నదనుకుని ఉంటే, తన తండ్రికి ఆ తరువాత ఎంత ఆశాభంగం కలిగి వుండాలో రంగడు ఊహించుకుని ఆవేదన పడేవాడు.

అయితే తాను వడ్రంగి కానందుకు మాత్రం రంగడు ఎప్పుడూ చింతించలేదు. వడ్రంగం తన తండ్రి దారిద్ర్యాన్ని తీర్చలేకపోయినా; దారిద్ర్యం మటుకు ఆయనకు వడ్రంగంలోగల ఆసక్తిని చివరకు తన పొట్టన పెట్టుకున్నది. అది ఈ విధంగా జరిగింది.

"రంగడు పదేళ్ళవాడై వుండగా పెద్ద వీథిలో ఒక ఫర్నీచరు కార్ఖానా వచ్చింది. అందులో తయారయ్యే సరుకు చాలా నాజూకైనదీ, ఖరీదైనదీనూ. అందులో ఎటువంటి అద్దాల బీరువాలు! ఎన్నిరకాల అందమైన కుర్చీలు! ఎంత నాజూకైన పందిరి పట్టెమంచాలు! ఎంత షోకైన సోఫాలు! రోజ్ వుడ్‌తో చేసినవీ, సిడార్ వుడ్‌తో చేసినవీ, టేకువీ...

రాఘవులు ఆ కార్ఖానాలో కూలికి చేరాడు. కార్ఖానా గ[?]ాయన మల్లుపంచెలు గట్టి, సిల్కు లాల్చీ తొడిగి, కళ్ళద్దాలు పెట్టి, సైకిలుమీాదవచ్చి, మంచి సువాసన సిగరెట్లు కాలుస్తూ, ఇంగ్లీషు వార్నీసు పూసిన బల్ల దగ్గిర కూర్చునేవాడు. ఆ కార్ఖానాలో అంతా ఇంగిలీసు వ్యవహారం [?] వడ్రంగం. చేబాడితలేపు, చేతి రంపాలే తప్ప పెద్ద రంపాల్లేవు.

సొంతాన పనిచేసుకున్న దానికన్న రాఘవులు ఈ నౌకరీలోనే నాలుగు డబ్బులు కళ్ళజూశాడు. కాని ఆయనకు వడ్రంగంలో లోగడ లభించిన ఆనందం కాస్తా పోయింది. రాత్రింబగళ్ళు పనిచేసినా అలవని రాఘవులు కార్ఖానానుండి డీలాపడి నీరసించి ఇంటికి వచ్చేవాడు.

''ఎన్నడూ లేదు. ఇంత నీరసంగా ఉంటుండదేం దబ్బా" అని రాఘవులు ఆశ్చర్యపడితే రంగడి తల్లి సీతమ్మ, "పండ్లు పైబడ్డకొందికీ సత్తువ తగ్గదూ మరీ!" అనేది.

ఈ కార్ఖానాలో పనిచేస్తూ తన తండ్రి పనిచేతగాని వాడనికూడా అనిపించుకున్నట్లు రంగడి కనుమానం. ఏమైనా రాఘవులును కుంగదీసినది కేవలం శరీరశ్రమ కాదు. మానసికవ్యథ కూడా కొంతకావచ్చు. ఆ నౌకరీ చేస్తూనే రాఘవులు, యాభై నిండకుండానే చనిపోయాడు.

రంగడు తనతండ్రిని పూర్తిగా అర్థం చేసుకున్నా ననుకొన్నాక తానెరిగిన వారిళ్ళలో అనేకమంది ప్రవీణు లనదగిన వారితో తండ్రిని పోల్చిచూచి, తన తండ్రే గొప్పవాడనే నిర్ణయానికి వచ్చాడు. ఆ మనిషికి జీవితంలో ఒక నిజమైన లక్ష్యం-ఒకగురి - దొరికింది. దానికి తన హృదయాన్ని, ఆత్మనూ అంకితం చేశాడు. తన తండ్రి పొందిన అపజయమల్లా కార్ఖానాలో కూలికి కుదరటం. ఆ పనిలో చేరినాక ఆయన తనకు కావలసిన పని తాను కోరినట్లు చెయ్యలేడేమో-కాని అంతదాకా తనతండ్రి జీవితానికి ఏ వంకాలేదు. డబ్బు సంపాదించ లేకపోవటం ఒక్కటి మినహాయిస్తే.

తన తండ్రితో పోలిస్తే ఈ రాఘవయ్యా-మూరని చెక్కల రాఘవయ్యా-ఒకమనిషా? ఎంత డబ్బుండి ఏం లాభం? ఎప్పుడూ డబ్బులేదో అనే ఏడుపేగద? తన తండ్రి ఏనాడూ ఇంకోడిది ఒక్క దమ్మిడీ ఎగ్గొట్టలేదే! ఇతరులు ఆయన కష్టం తిన్నారేమోగాని!...

రంగారావు ఆత్మపరిశోధనలోపడి తన తండ్రి మనసు వడ్రంగంలో లగ్నమయినట్టుగా, తన మనసు ఏ పనిలోనైనా లగ్నమయిందా అని ఆలోచించుకున్నాడు.

కాని తృప్తికరమైన సమాధానం రాలేదు. ప్రెస్సు వాతావరణంలో తాను కొన్ని ఏళ్ళపాటు మునిగి తేలినమాట నిజమే. కంపోజింగు సరదాగానే ఉండేది. కాని అందులో తాను నిజంగా లీనమయ్యాడా? లేదు. అంతకన్న కథలు రాయటమే తనకు ఎక్కువ ఆనందం ఇచ్చిందేమో. రాసిన కథను తాను మళ్ళీ మళ్ళీ చదువుకుని కొంత ఆనందం పొందినమాటనిజం. తనకథలుచదివినితోటి వాళ్ళు ఆశ్చర్యపడి మెచ్చుకుంటే తాను ఉబ్బిపోయిన మాట నిజమే . కాని కథలు రాయటంలో కూడాతాను ఒక అస్పష్టమైన అసంతృప్తిని పొందాడు. తనకు తెలుగుభాష అంతగా రాదనో, తన మనసులోని భావాలు మాటల్లో చెప్పటంలో నైపుణ్యం చాలదనో, తనకు ఇంగ్లీషు రాదనో—ఏదో ఒక దుగ్ధ తనను వెంటాడుతూనే వస్తున్నది. తోటికథకులలో ఇంగ్లీషు సాహిత్యం చదివిన వాళ్ళతో మాట్లాడినప్పుడూ మాటలను తనకన్న పదునుగా ఇతరులు వాడటం చూసినప్పుడూ అతనికి ఈ బాధ మరింత అవుతూ వుంటుంది. ఇందుకు తాను చింతించనవసరం లేదని నమ్మకంగా చెప్పినవాళ్ళు లేకపోలేదు-కాని ఆ మాటలో గురికుదరాలి, నిలవాలి. అదే జరగటంలేదు. ఇటువంటి బాధలూ, సంకోచాలూ తన తండ్రి ఎరుగడు.

తండ్రిలాగా తానుకూడా ఒకరకం పనికి అంకితం కాలేకపోతే ఆఅప్పు కొంతవరకా కాలానికి చెందినదేమో, తనది కాదేమో—అనికూడా రంగారావుకు అనిపించింది. కాలం చిత్రమైన మార్పులు తెస్తున్నది. చివరి రెండేళ్ళూ

తన తండ్రి ఫర్నిచరుషాపులో కూలి చెయ్యలేదా! అది కాలప్రభావంచేత కాదా?

సినిమాలలో కూడా వడ్రంగులున్నారు. తన తండ్రి చేసినది వడ్రంగమైతే వీళ్లుచేసేది వడ్రంగమే కాదు. కాని వీళ్ళు తన తండ్రికన్న ఎన్నోరెట్లు సంపాదిస్తున్నారు. ఉన్నంతలో హాయిగా బతుకుతున్నారు కూడా. ఇదంతా కాలప్రభావమే.

ఒకరిదాకా ఎందుకు? తాను సినిమాలలోకి రావటం కాలప్రభావమే. తనకు దొరికిన ఈఛాన్సుకోసం తపస్సు చేస్తున్నవాళ్లున్నారు. "మీకు ఛాన్సు దొరుకుతుందేమో గాని, మారని చెక్కులు తప్ప మరేమీదొరకవు" అంటే, వారిలో కొందరు లక్ష్యపెట్టకపోవచ్చు. వాళ్ళే తనకున్న తన తండ్రిలాటి వాళ్లేమో?...

రంగారావు కళ్లు గట్టిగా నలుచుకుని, జుట్టు రేపుకుని కాగితాలకేసి చూశాడు. పైకాగితంమీద "మానవత్వం" అని మాత్రం రాసివుంది. అతను తాబేలులాగా తన ఆలోచనలన్నీ లోపలికి ముడుచుకుని మనస్సును కేంద్రీకరించి రాయ నారంభించాడు.

రంగారావు రచనచేసే పద్ధతి మరీ ప్రాకృతంగా ఉండేది. దాన్ని గమనించినవాళ్లకు వడ్రంగంకన్న వ్యవసాయం స్ఫురించేది. ఒక ఐడియా దొరికితే దానికి తన మనసులో యింత పాదుచేసి: ఆక్షణాన తనను వదిలించే ఆలోచనలూ, ఆవేశాలూ ఎరువుకిందవేసి ఎలాటి మొక్క వస్తుందోనని ఎదురుచూసేవాడు. మొదట్లో మొక్క చాలా

నింపాదిగా పెరుగుతుంది. కాని పోనుపోను దాని పెరుగుదల చాలా వేగంగా సాగేది.

ఒక కథ గాని, నవలగాని చాలాభాగం ముందే అనుకుని ప్లాను ప్రకారం రాసుకుపోయేవాడికి దాన్ని తిరిగి చదువుకోవటంలో ప్రత్యేకమైన ఆనందం ఏమీ ఉండదు. కాని రంగారావు రచనలలో అతని చెయ్యి ఉన్నంత మేర ప్రకృతిచెయ్యి కూడా ఉండటంచేత రచనలను చదివి మళ్ళీ మళ్ళీ ఆనందం పొందటానికి వీలుండేది.

చీకటిపడి అక్షరాలు కనిపించకుండా పోయినదాకా అతను రాస్తూనే ఉన్నాడు. కాని అప్పటికింకా నాలుగో పేజీలోనే వున్నాడు. తన అనుభవంనుంచే రాసే మనిషి కావటంచేత అతనికి తాను సృష్టించే పాత్రలను గురించి రాసేదానికన్నా చాలా హెచ్చు తెలిసి ఉంటుంది. అందులో తాను ఏది ఉపయోగించుకోవాలన్నది నిర్ణయించటంలో కాలయాపన జాస్తిగా అవుతుంది. అదీగాక ఆరంభదశలో అతను ప్రతి నాలుగైదు వాక్యాలూ కనీసం రెండేసిసార్లు చదివిగాని ముందుకు సాగేవాడు కాదు.

రాసే కాగితాలు ఫైలులో పెట్టి కలం మూసేస్తూనే రంగారావు తనలో చెలరేగే మంట రచనావేశం కాదనీ ఆకలి అనీ తెలుసుకున్నాడు. అతనులేచి దీపంవేసి చప్పగా చల్లబడిపోయిన వంటకాలతో అన్నం తిన్నాడు. ఇంటికి తాళం పెట్టి తాళపుచెవి పక్కింటి సంతానంకిచ్చి రాఘవయ్యగారి ఆఫీసుకు బయలుదేరాడు.

ఆఫీసులో రాఘవయ్యలేడు. రామస్వామి చెక్కు-

విషయం చాలా ఆదుర్దా కనబరిచాడు.

"క్యాష్ లేదనేసినారా? అడదా! నిండా మోసమై పూడ్చిందే! క్యాష్ ఉండవలాని తల స్తిని. ట్రాన్స్ఫర్ డిక్రీ అయిందంటే వుండవచ్చు. మీరేమీ అవసరపడకండి. రేపు తిరిగి చెక్ ప్రెజెంట్ చేసినారంటే కట్టాయం క్యాస్ అయితీరును."

"ఇట్టా రోజూ ప్రెజెంటు వేస్తూ ఉండనా బ్యాంకుకు" అన్నాడు రంగారావు.

రామస్వామి నవ్వి "ఎందుకు సార్, ఆ చెక్కు నాకివ్వండి. నేను, మీకు మన పిల్లకాయచేత క్యాష్ తెప్పించి పెడతాను" అన్నాడు.

రంగారావు జేబులో మాలినచెయ్యి బెట్టి మళ్లీ తీసేశాడు. ఈ పనికి చెక్కు తన చేతినుంచి పోతే తాను మళ్ళీ నిన్నటి స్థితిలో ఉంటాడు.

"ఎందుకులెండి. నేనే బ్యాంకుకు ప్రెజెంటుచేస్తాను. ఇది ఎవరికన్నా చూపించటానికైనా ఉంటుంది. సినిమా కంపెనీలో స్క్రిప్టు రైటరునని చెప్పుకుంటూ చేబదుళ్లడుగుతుంటే ఎవరూ నమ్మటంలేదు. ఈ చెక్కు చూపిస్తేనే నమ్ముతారు!" అన్నాడు రంగారావు.

రామస్వామి మొహాన చిరునవ్వుకూడా లేకుండా పోయింది.

"ఒక్క నిమిషం దయచేసి కూచోండి. నేనే క్యాష్ యిస్తును. అయ్యా అడిగితే వెనక చెప్పుకుంటాం."

రంగారావు కూచున్నాడు. రామస్వామి రసీదు

తయారుచేసి దానిమీద రెవెన్యూస్టాంపు అంటించి రంగారావును సంతకం పెట్టమన్నాడు.

"మళ్ళీ సంతకమా? డబ్బేదీ?"

"ఇస్తాను సార్, సంతకం చెయ్యండి. మీ ఆ చెక్కు నాకిచ్చెయ్యండి. కాన్సెల్ చేసి విసుస్తునూ. అయిపోయిందిగదా! ఇదుగో సార్ క్యాషు! పెద్దనోట్లిస్తునా? కొత్త అయిదురూపాయల బండిల్ అట్నే ఇస్తునా? తీసుకోండిసార్. మీకు నాపైన నిండాకోపం వచ్చేసింది. నేనే నిండా సంజహన్ అని తలిసిరి. ఏంచేసిదీ."

రంగారావు కొత్త ఐదురూపాయల కట్ట తీసుకుని దాన్ని అటూ ఇటూ తిప్పిచూశాడు. కావలిస్తే నోట్లు ఎంచి చూసుకోమనీ, సీలుకూడా ఊడదీయలేదు గనుక సరిగానే ఉంటాయనీ, అనుమానం ఉంటే తీర్చుకోవటం మంచిదనీ, ఈ కాలంలో "ఎవర్నీ-బ్యాంకేమిటి, దేవుణ్ని కూడా నమ్మేందానికి కూడదు" అనీ రామస్వామి చెప్పాడు.

రంగారావు నిర్లిప్తంగా నోట్లకట్ట జేబులో పెట్టుకుని ఇంటిదారి పట్టాడు. ఆ పొద్దున చెక్కు తీసుకొన్నపుడు శరీరమంతటా పాకిన తిమ్మిరిలో అణుమాత్రమైనా ఇప్పుడతనికి లేదు "అనుభవం కావాలి! అనుభవం! అది ఉంటే వెయ్యిరూపాయల నోట్లకట్ట కూడా నిర్లిప్తంగా జేబులో పెట్టేసుకొనవచ్చు" అనుకున్నాడతను.

సుందరం తిరిగి వచ్చేసరికి రాత్రి తొమ్మిదిన్నర ఐంది. రంగారావు దీపంకింద కూచుని రాసుకుంటున్నాడు.

అతను తలఎత్తి చూసి, "వేషం కూడా వేసినట్టున్నావే!" అన్నాడు.

"ఏవేషం, పాడేషం! అయేపోయిందికూడా. ఎప్పాని యేషను మనాల్సిందే. సచ్చినాడిపెళ్ళి కొచ్చిందే చాలు; ఏం చేస్తా! యాభై ఇచ్చారు" అంటూ చేతిసంచిలోనుంచి సుందరం ఐదు పదిరూపాయల నోట్లుతీసింది.

రంగారావు లేచివెళ్ళి పెట్టెలోనుంచి కొత్త ఐదు రూపాయల నోట్లకట్ట తీసిచూపిస్తూ, "అయిదొందలు!" అన్నాడు.

"ఓరి బుల్లోడా!" అంటూ సుందరం రంగారావును వాటేసుకున్నది.

తాను వదిలినా రంగారావు తనను వొదిలేటట్టు లేడని గ్రహించి. "నీకూడో! నేను ఆరుగంటలకి ఎక్కి తొక్కినంతటి టిఫినుతిన్నా. కడుపులో రాయల్లె కదల్దు దిక్కుమాలిన టిఫిను!" అన్నది.

"నేనూ ఆవేళకే తిన్నా" అన్నాడు రంగారావు.

సుందరం రంగారావు భార్యకాదు. ఆమె ఎవరి భార్యాకాదు. ఆమెకు పెళ్ళికాలేదు. కాని వాళ్ళిద్దరూ ఇంచుమించు ఒకేఈడువాళ్ళు. చిన్నతనంనుంచీ స్నేహంగా కలిసితిరిగారు. వాళ్ళవి దాదాపు ఎదురెదురు ఇళ్లు.

రంగణ్నయినా తల్లి కొంతలోకొంత అదుపులో ఉంచేదిగాని, సుందరం స్వేచ్ఛాజీవి. చెట్లెక్కేది, గోడలెక్కేది మగ పిల్లల్నికూడా తన్ని మాట్లాడేది. సుందరం ఎప్పుడూ రంగడితో తిరగటం చూసి ఓర్వలేక రంగడి

పక్క ఇంటివాళ్ళ పిల్ల గంగమ్మ ఒకనాడు ఇద్దర్నీ కలిపి బూతుమాట అన్నది. సుందరం గంగిని దుమ్ములో పడేసి కాలితో చచ్చేట్టుతన్ని, "నీ యబ్బగాడితో చెప్పుకో!" అన్నది.

గంగమ్మ అక్కసుకు కారణం లేకపోలేదు. రంగడి తల్లి సీతమ్మ దాన్ని ఏనాడో కోడలుగా వరించింది. అయితే రంగడికి అదంటే చిన్నప్పటినుంచీ రోతే. దాని వన్నీ చుప్పనాతి బుద్ధులే. అది దొంగది, దానికడుపులో ఏముండేదో ఎవరికీ తెలీదు. సుందరం అట్లా కాదు. అది నిజమైన స్నేహితురాలు. రంగడూ సుందరమూ గంటలకొద్దీ మాట్లాడుకునేవాళ్లు. ఫలానవిషయమని తెలియకుండా వాళ్లమధ్య రహస్యాలులేవు. భార్యాభర్తలై యావజ్జీవం అతికి ఉండటానికి తగినదానికన్నా ఎక్కువబంధమే వాళ్లిద్దరిమధ్య ఉండేది. కాని వాళ్ళకి పెళ్ళిజరిగిఉండటం అసంభవం. దానికి సాంఘికమైన కారణాలు చాలా ఉన్నాయి.

అయితే రంగడికి, గంగికి పెళ్లికావటంమట్టుకు పెద్ద పొరపాటు. ఇంగితజ్ఞానం కొంచెంకూడలేని సీతమ్మ ఏడిచి, రాగాలుపెట్టి, అన్నహారాలుమాని, రంగడి ఎముకలు కొరికి ఆ పెళ్లికి ఒప్పించింది. అప్పటికి రంగడు కంపోజిటరుగా ఇరవైరూపాయలు తెచ్చుకుంటూ కుటుంబభారం మోస్తున్నాడు. అద్దెకొంపలో ఉండి మూడురూపాయలు అద్దెకూడా ఇచ్చుకుంటున్నాడు. వాళ్లఇళ్లున్నచోట రోడ్డు పడింది. (ఆ స్థలం అసలు మునిసిపాలిటీదే) గంగమ్మా వాళ్లు ఒకపేటకూ, సుందరంవాళ్లు ఇంకొకపేటకూ మారారు.

పెళ్లి స్థిరమైనట్లు తెలియగానే సుందరం రంగడు వాళ్లింటికొచ్చి 'ఏంగంగానమ్మ మొగుడా!' అనికొక్కిరించింది.

"నువ్వుండగా నేను గంగానమ్మ మొగుణ్ణెందుకవుతానే!" అన్నాడు రంగడు సుందరాన్ని సమీపించి.

"చెప్పక, చెప్పక నామాటే చెప్పు?" అన్నది సుందరం! రంగడి గుండెమీద చెయ్యివేసి.

మరుక్షణం రంగడు సుందరాన్ని వాటేసుకున్నాడు.

ఆ క్షణంలోనే సీతమ్మ లోపలున్నించి వచ్చి "నువ్వాటే! కూచో." అంటూ పెళ్ళికబుర్లు చెప్పింది....

రంగడు మానవయత్నంగా గంగితో సంసారం చెయ్యాలని ప్రయత్నించాడు కాని గంగి దగ్గరఅయినకొద్దీ వాడికి దానిపై రోత జాస్తిఅయింది. ఎంత నాసి మనుషుల్లోకూడా ఏదో మంచి ఉంటుంది. ఎంత వికారంలో కూడా ఏదోఒక అందం ఉన్నట్లు. ఎంత వెతికినా గంగిలో ఒక్క మంచిగుణం కనిపించలేదు రంగడికి. తనతల్లి తనకు పరమశత్రువైనా ఇంతకన్నా నాసిపెళ్ళాన్ని ఏరగలిగి ఉండదు.

"కావాలని చేసినట్టుగా మనుషులు ఇటువంటి పనులు ఎందుకు చేస్తారు? వాటిని చెయ్యటానికి ఇంతంత బుద్ధిబలాన్ని ఎందుకు ధారపోస్తారు?" అని రంగడు ఎన్నోసార్లుతనను తానే ప్రశ్నించుకుని, సమాధానం చెప్పుకోలేక "ఖర్మా!" అనుకున్నాడు.

తనను ఈ పెళ్లికి ఒప్పించటానికి తల్లిపడినపాట్లూ, అన్నమాటలూ, ఏడ్చిన ఏడుపులూ, పెట్టిన మోహాలూ

ఒక్కటికూడా రంగడు మరచిపోలేదు. ఇన్నిచేసి సీతమ్మ ఏంబావుకుంది? గంగమ్మ అత్తగారిని కుక్కకన్నా హీనంగా చూడసాగింది. రోజుకు తొంబైసార్లు అది అత్తగారిని, "నన్ను జీతాలిచ్చి పెట్టుకున్నావెట్టా?... బాగుందే, ఏప నన్నా నాకుచాతయినట్లు నేజేస్తా! నువుమటుకు నీకు చాత యినట్టు గాకుండా జేస్తావెట్టా?" అని అడిగేది.

రంగడు గంగమ్మను దాదాపు రోజూ కొట్టేవాడు. ఎందుకో ఒకందుకు. అది తనకు పెళ్ళాం కావటమే తన కొక శిక్ష అని అతడు అనుకుంటుంటే, అది చాలనట్టుగా గంగమ్మ ఎప్పటికప్పుడు, "నేనింకా అసహ్యంగా మాట్లా డగలను, ఇంకా చండాలంగా ప్రవర్తించగలను." అన్న ధోరణి అవలంబించటం దుర్భరంగా ఉండేది.

మొగుడు తన్నినప్పుడు గంగమ్మ అఘాయిత్యపు ఏడుపులు ఏడిచేది. కాని ఆ మనిషికి దెబ్బలంటే లక్ష్యం లేదు. వాటితో మరింత రాటుతేలి, మరింత పేట్రేగింది.

చివరకు సీతమ్మ కొడుకును బతిమాలింది. "అది మన పరువుతీస్తాందిరా, దానిజోలి కెళ్ళకురా! మన కర మనఃకుందాం. దానిష్టంవొచ్చినట్టల్లాఆడనీ, నువు కొట్టా? అది యీదినబడి అమ్మళోకాలె అరవా-యేందిదీ!"

రంగడు తల్లికేసి చాలాసేపు చూసి ఏమనికూడా ఏమీ ప్రయోజనంలేదు గనక మాట్లాడక ఊరుకున్నాడు.

చివరకొకనాడు గంగమ్మకు కన్నవారిమీద గాలి మళ్ళీ పుట్టింటికి వెళ్ళింది. రంగడు ప్రెస్‌నుంచి రాజును వెంటబెట్టుకుని తిరిగిరాగానే తల్లి చెప్పింది.

"పీడపాయె! మళ్లీ రావద్దని చెప్పకపోయావా" అన్నాడు రంగడు. తాను ఆమాట అన్నప్పుడు తల్లి ఆనందాన్ని ఆపుకోవటానికి ప్రయత్నించటం కూడా అతనికి కనిపించింది. గంగితో ఆమెకూడా చాలొచ్చి ఉండాలి—ఎందుకురాదూ? తెలీక ఒళ్ళో నిప్పులు పోసుకున్నది.

గంగి తిరిగి వస్తుందని రంగడు భయపడ్డాడు. కాని వారం గడిచినా ఆమె రాలేదు.

ఒకనాడు రంగడు చీకటిపడి ఇంటికొస్తే సీతమ్మ అంకిళ్ళు నొక్కుకుంటూ "అది రోజూ రెండోఆట సినిమా చస్తాందంట్రా!" అని చెప్పింది.

రంగడు ఒక్కక్షణం ఆలోచించి, "చావనీ" అంటూ గిరిక్కున తిరిగి తన పనులు చూసుకోసాగాడు. అతనిగుండెలో అసూయ భగ్గుమనిలేచింది. గంగి ఎవరితో నన్నా మాట్లాడుతుండగా పట్టుకుని గొంతుపిసికి పారెయ్యాలన్న తహతహ అతన్ని ఆవేశించింది

ఈ ఆవేశానికి అర్థంలేదు. ఆ సంగతి రంగడికి తెలుసు. తాను గంగిని ఏకోశానా ప్రేమించలేదు. అది వెళితే తిరిగిరాకుండా ఉంటే బాగుండునని కూడా అనుకున్నాడు. ఇక గంగి ఎట్లాచస్తే తనకేం? కాని ప్రేమకూ అసూయకూ ఏమీ సంబంధంలేదు. రంగడు అసూయతో దహించుకుపోయాడు. ఆ మంట చల్లారేటట్టు కూడాలేదు.

మర్నాడు ప్రెస్సులో రాజుతో రంగడు గంగిసంగతి చెప్పేసి, దాన్ని చావగొట్టటానికి ఉపాయం ఆలోచించమన్నాడు. రంగడికి సుందరం ఎంతో రాజుకూడా అంతే.

వాళ్ళిద్దరిమధ్య దాపరికాలేమీ లేవు. రాజు ప్రెస్‌లో ప్రెడిల్ వేసేవాడు.

"రంగడికి నేను త్రో ఆఫ్" అని చెప్పుకునేవాడు.

"గంగమ్మను చితగ్గొట్టటం ఒక లెక్కలోదికాదు. తరవాత?"

"ఇంకా తరవాతేంటి? చావగొట్టడమే. పులిస్టాఫ్! డాస్! స్టార్లు!" అన్నాడు రంగడు హాస్యధోరణి ఏమీ లేకుండానే.

"నీ స్నేహితురాలు సుందరాన్నికూడా ఆ చేత్తోనే చితగ్గొడదామా? ఇద్దరూ ఒకచోటే దొరకొచ్చు" అన్నాడు రాజు.

"సుందరాన్ని ఇందులోకి లాక్కు, రాజూ! దానికీ దీనికీ వొంతేమిటి!" అన్నాడు రంగడు.

"ఎవరిఏడుపు వాళ్ళను ఏడవనీ, రంగా. వొదిలేసి ఊరుకో. నీ పెళ్ళాన్ని తెచ్చి మళ్ళీఏలుకోకు–నీకేమీ పరువు పోదు" అన్నాడు రాజు.

కాని రంగడికి ఆరాటం తీరలేదు. అసలు చిక్కేమిటంటే, తల్లిచెప్పిన మాట నిజమని నిర్ధారణ అయితేగాని రంగడికి ఈ అరాటం తీరదు. ఆ రహస్యం రంగడికే తెలీదు. రాజు ఊహించలేకపోయాడు

ఆ రాత్రి రంగడు పదిదాటినాక సినిమాహాలుకేసి వెళ్లాడు. రెండో ఆట జరుగుతున్నది. ఒకటిరెండు సోడా బళ్ళు మాత్రమే బయట కనిపించాయి. హాల్లో జనం

శేరల్లేదుంది. సినిమాహాలు దీపాలకాంతికి దూరంగా రంగడు కొంతసేపు తారట్లాడాడు. అతనిచూపు ఆడవాళ్ల గేటు మీాదే ఉన్నది.

ఉన్నట్టుండి అక్కడ ఒక తెల్లచీరె కనిపించింది. ఎవరోవచ్చి గేటులో నిలబడి నిర్జనంగావున్న రోడ్డును అటూఇటూ పరకాయించి చూశారు.... సుందరం!

రంగడు ఆమెను సమీాపించాడు. అతన్ని చూడగానే సుందరం రెండుమెట్లూ దిగి అతని అదృష్టదేవతలాగా ఎదురువచ్చింది.

"ఇటొచ్చావేం, రంగా! అవున్లే పదిరోజులుగా పెళ్ళాం లేదుగా; తిమ్మిరెక్కి ఉంటుంది" అన్నదిసుందరం.

"అవును. తొందరపని లేకపోతే మాయింటికి పోదాంరా!" అన్నాడు రంగడు.

"పద." అన్నది సుందరం తడుముకోకుండా.

ఇద్దరూ సినిమాహాలు దాటి మలుపుతిరిగినాక ఒకరి నడుముచుట్టూ ఒకరు చేతులు వేసుకుని నడిచారు.

"అది సినిమాలకు జాస్తిగావస్తున్నదట నిజమేనా?" అన్నాడు రంగడు.

రెండుమూడుసార్లు వచ్చింది. ఎందరురావటంలేదు? అయినా అది నిన్ను సుఖపెట్టలేదు రంగా. దానికి బుద్ధిలేదు"

రంగడిక తనపెళ్ళాంమాట ఎత్తనేలేదు.

సీతమ్మ వాళ్ళకు తలుపు తీసింది. బుడ్డిదీపం పెద్దది చేసి సుందరాన్ని చూసి "నువ్వుటే!" అన్నది. తరువాత ఆమె ముందుగది తలుపుదగ్గరిగా వేసి వంట ఇంటిలోకి వెళ్ళిపోయింది. రంగడువెళ్ళి రెండుగదులమధ్య వుండే తలుపు గడియ పెట్టాడు.

తెల్లగా తెలవారినాక సుందరం ఇంటికి వెళ్ళిపోయింది...

అది మొదలు సుందరం ప్రతిరాత్రి రంగడికోసం రాసాగింది. బండిమీద వచ్చేది. కిళ్లీలూ, సిజరు పాకెట్లూ తెచ్చేది. వద్దంటే ఊరుకునేదికాదు: "నువ్వు పేద్ద సంపాదన పరుడివని తెలుసులేయ్యా!" అనేది.

రంగడి తరగతి మనషులకు సుఖంకన్న ఆనందమంటే బాగా తెలుస్తుంది. సుఖాలు అనుభవించగల వాళ్ళ జీవితాలలో నిజమైన ఆనందంపాలు తక్కువ. రంగడిప్పుడు ఇంద్రుడు. త్రిలోకాధిపతి. వాడి ఆనందం కట్టలు తెంచుకుని ప్రవహించింది. భూప్రపంచంలో వాడు ఎవరిని చూసీ అసూయపడనవసరంలేదు. లోకంలో ఒక్కతే ఆడది ఉన్నది. అది తనది. దాన్ని తనది కాకుండా చెయ్యగల మగాడు ప్రపంచంలో లేడు. ఈ సంగతి రంగడికి దేవుడే స్వయంగా చెప్పినంత నమ్మకంగా తెలుసు!

రాజుకు ఏ రోజువార్త ఆరోజు అందుతూనే ఉంది.

"ఇదే సరయిన జోడు... సుందరాన్ని ఒక్కతెనే అయితే నువ్వు పోషించవచ్చు-ఇప్పుడు ఎడా పెడా ఖర్చు

చెయ్యటం నేర్చిందనుకో. దాని మీద బతికే ఆ నలుగు రైదుగుర్ని ఎట్లా పోషిస్తావు రంగా? రోజూ మీ యింటి కొచ్చిందంటే వాళ్ళనోట కరక్కాయే. వాళమ్మ దానికి పెళ్ళిచేయకపోయిం దెందుకనుకున్నావు?" అన్నాడు రాజు.

రంగశి మనస్సు చివుక్కుమన్నది. సుందరం నాలుగు డబ్బులు గడించుకోకుండా తాను అడ్డుపడుతున్న సంగతి రంగడికి తట్టింది. కాని, "రోజూ ఎందుకులే రావటం?" అనటానికి అతనికి సాధ్యంకాలేదు. తనను సాధారణంగా ఎవరెవరు పిలిపిస్తారో కూడా సుందరం అతనితో చెప్పింది. అయినా కూడా ఆవిషయం ప్రస్తావించి జ్ఞాపకం చెయ్యటం అతనికి అసంభవమయింది. ఎంత డొంకతిరుగుడుగా చెప్పినా, "అప్పుడే వాడికీ నామీద మొహంమొత్తింది!" అని సుందరం అనుకుంటే తినగతి ఏంకావాలి? అటువంటి అనుమానం తలఎత్తటానికైనా తానుగా అవకాశంఇవ్వటం సాధ్యమయే పనా!

"చూడురాజూ. నేను సుందరాన్ని రోజూ రమ్మనలేదు. అదేవస్తున్నది. వద్దననా? అదైనా తనసంగతి తాను చూసుకోగలమనిషే? చాతగాని దద్దమ్మకాదు." అన్నాడు రంగడు.

అవును లెమ్మన్నట్టు రాజు తల ఊపాడు....

గంగి ఎట్లా వెళ్ళిందో అట్లాగే తిరిగి వచ్చింది — వెంట ఎవడో వస్తాదులాంటివాడున్నాడు. ఆమె వచ్చేటప్పటికి ఇంట్లో సీతమ్మతప్ప ఎవరూ లేరు. కోడల్ని చూస్తూనే సీతమ్మ అడగవలసిన నాలుగుమాటలూ అడిగింది. గంగి

శివమెత్తినట్లు కేకలు పెట్టసాగింది. సీతమ్మను నానా మాటలు అన్నది. ఊళ్ళో ఉన్న గుడిసేటి ముండలందరిన్నీ కొడుక్కు తారుస్తున్నావు" అన్నది. అంతకన్న కూడా అవాచ్యాలే మాటాడింది. నలుగురూ ఇంటిముందు పోగయ్యారు.

సీతమ్మ పక్కింటి కుర్రవాణ్ని ప్రెస్సుకు పంపింది. వాడువచ్చి చెప్పగానే రంగడు రాజును కూడా వెనకగా రమ్మని ఇంటికి బయలుదేరాడు.

మొగుణ్ని చూడగానే గంగి అరవటంమాని అతని కేసి పళ్ళుబిగించి, గుడ్లు పెద్దవిచేసి చూసింది. రంగడు మాట్లాడలేదు. గంగిని రెక్కపట్టుకుని బయటికి ఈడ్చుకు పోసాగాడు. ఎవరో తనపీక కోసేస్తున్నట్టుగా గంగి ఏడుపు కేకలు పెట్టింది.

రౌడీగాడు ముందుకువచ్చి "ఆ మనిషి నొదులు!" అన్నాడు కొరడాతో కొట్టినట్టు.

ఆ క్షణంలో ఆగ్రహావేశంవచ్చి, రంగడు తొందర పడ్డాడు; గంగిని వదిలి రౌడీతో కలియబడ్డాడు. రంగడు బల హీనుడు కాకపోయినా ఆవేశంలో ఉండటం మూలాన ఒడుపుకూడా చూసుకోక అరనిమిషంలో రౌడీకి చిక్కి పోయి, కిందపడిపోయి, రౌడీచేత కాలితన్నులు తిన్నాడు. చుట్టూ చేరిన జనం "అయ్యో! అయ్యో!" అన్నారేగాని రంగణ్ణి రక్షించటానికి రాలేదు.

సినిమాలోలాగ సమయానికి రాజూ మరియిద్దరు ప్రెస్సుకుర్రాళ్ళూ వచ్చారు. ముగ్గురూ రౌడీమీద కాట్లు

కుక్కలల్లే పడి వాడి రక్తం కళ్ళ చూశారు. వాణ్ణి రోడ్డు అవతలిపక్కకు ఈడ్చేసి రాజు గంగితో "ఇందుకేనా మాతల్లి నువ్వొచ్చింది ? మంచిగా నీ దారిని నువుపోతావా ? నీకూ్కడా ఏమన్నా కాస్తపూజ జరగాలా !" అని అడిగాడు.

ఎవరినీ లక్ష్యపెట్టని గంగి రాజును చూసి అదిరి ముడుచుకుపోయింది. రాజే ఖాళీబండిపోతుంటే ఆపి, గంగిని "ఎక్కు !" అని అదిలించాడు.

గంగి బండిఎక్కి వెళ్ళిపోయే సైముకు రాడీ లేచి ఆ బండిలోనే ఎక్కాడు.

"సరయినజోడా !" అని రాజు కేకపెట్టి వికృతంగా నవ్వాడు.

ఆ తరవాత గంగిదోవ గంగిదీ, రంగడిదోవ రంగడిదీ అయింది. రాజును దగ్గిర పెట్టుకుని రంగడు సుందరంతో, 'నువు మా యింటికొచ్చి నాపెళ్ళాంగా ఉండిపో, నా కభ్యంతరంలేదు. మా అమ్మకూ అభ్యంతరంలేదు" అన్నాడు.

చాలాసేపు తలవంచుకొని ఆలోచించి సుందరం చిట్టచివరకు తల అడ్డంగా తిప్పేసింది. "నీకు నిజంగా పెళ్ళామే కావాలంటే మంచిదాన్నిగా చూసి చేసేసుకో. నేనేకావాలంటే కాకిచేత కబురుచెయ్యి. వచ్చి వాల్తా. నాదారిన నన్ను బతకనీ" అన్నదామె. ఆసమాధానంలో మంచిగా తీసుకునేదీ, చెడ్డగా తీసుకునేదీ కూడా రంగడికి కనిపించింది. తాను రంగడికి పెళ్ళాంగా ఉండతగనన్న

భావం ఉంది. ఎంత ఇష్టంఉన్నా రంగడికి పెళ్ళామని పించుకోవటం తన కిష్టం లేదన్న భావమూ ఉంది. అయితే రంగడికి సుందరంలో చెడ్డ చూడడమనే సమస్య లేదు. తాను ఆమెకు మొగుడనిపించుకోవటానికి తగడన్న ఆలోచనతో రంగడు తృప్తిపడ్డాడు. ఆమాట అనుకోవటం అతనికి అవమానమనిపించలేదు.

సుందరానికి ఏ మూలో చిత్రమైన అభిమానం ఉంది. తనకు నష్టమైనా ఆమె రోజూ రంగడింటికి రావటం తానై మానలేదు. ఈ ఏర్పాటుకు విఘ్నం దానంతటదే ఏర్పడింది. రంగడు నాలుగు రోజులపాటు పొరుగూరు వెళ్ళాడు. ఆ తరవాత రంగడు కబురు చేసినప్పుడు సుందరం వచ్చేటట్టు ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. ఈ ఏర్పాటును రంగడు దుర్వినియోగపర్చలేదు.

సుందరం చేసిన అసలు పొరపాటు శేషుగారికి చిక్కటం. మొదట్లో శేషు సుందరానికి అరిచేతిలో వైకుంఠం చూపించాడు. డబ్బు విదజల్లాడు. వాడు పాత కేడీ. కనీసం ఒక హత్య కేసులో చిక్కుకున్నవాడు. చెరువు పక్క వాడిల్లుజూదగృహం,మిండగాళ్ళూ, తాగుబోతులూ, దొంగలూవాడి పరివారం. ఒకడికి దశవటమనేది సుందరాన్ని పగలగోసినా లేదు. ఆ హాజంతోనే శేషు దగ్గర చేరింది. ఆ చేరటం పొరపాటయింది. ఆమెకున్న ఒక్క స్వేచ్ఛాపోయింది.

ఆ చెరలోనుంచి బయటికి రావటానికి నాలుగేళ్ళు పట్టింది. శేషుగాడు ఎవరినో పొడిచి జైలుకు పోయాడు.

వెళ్ళేటప్పుడు సుందరాన్ని తన అనుచరుల అడ్డాలో పెట్టి మరీ వెళ్లాడు.

అప్పటికి రంగడు రంగారావూ, కథకుడూ, నవలాకారుడూ కూడా అయ్యాడు. కంపోజిటరుగానే అయినా పట్నంలో బతికితే బాగుంటుందా అన్న ఆలోచనలో ఉంటున్నాడు. ఇంతలోనే సుందరం జీవితంలో ఈమార్పులన్నీ వచ్చాయి. అప్పటికి సీతమ్మ పోయికూడా అయిదారునెల్లయింది.

ఒకరాత్రి మెయిలుకు రంగడు స్టేషనుచేరుకొని రెండు టిక్కెట్లుకొన్నాడు. సుందరం అన్ని యేర్పాట్లు చేసుకొని పెట్టెతోసహా స్టేషను చేరుకున్నది. రాజు వెంటవచ్చాడు.

అప్పటినుంచీ వాళ్ళు పట్నంలోనే వుంటున్నారు. రంగడు ఆటే కష్టాన లేకుండానే ఒకమాదిరి ప్రెస్‌లో కంపోజిటరు పని సంపాదించాడు. పట్నం జీవితం ఇద్దరిలో ఏఒకరికీ కావలసినట్లుందనడానికి లేదుగాని వాచిపోయి నట్లుగా ఒకరినుంచి ఒకరు సుఖాన్ని జుర్రుకున్నారు. వాళ్ళ జీవితాలు పెనవేసుకుపోవటానికి ఇంత జరిగి ఇంతదూరం రావలసివచ్చింది.

"మానవత్వం" ముప్పాతికపైగా అయిపోయింది. అందులోకి రంగారావు అనుకున్నంత కాక దిగలేదు. ఆ సంగతి అతనికి తెలుసు. మానవత్వం లేకుండా చిత్రించిన పాత్రలన్నిటిలోనూ తగు మాత్రం మానవత్వం ఉండనే ఉన్నది. అట్లా చిత్రిస్తే తప్ప చిత్రణ వాస్తవంగా ఉండే టట్టు తోచలేదు. చెక్కుమారదని తెలిసినప్పుడున్న వేడి,

క్యాష్ పుచ్చుకున్నాక రంగారావులో లేదు. దాని ప్రభావం రచనలోకి వచ్చింది.

అదీగాక ఇతరత్రా కూడా రంగారావుకు చిరచిర తెప్పించే విషయాలేమీ లేవు. తనకు వచ్చిన డబ్బుతో చిల్లర బాకీలు తీర్చేవాడు. సుందరం వరసగా రెండు పిక్చర్లలో చిన్న వేషాలు సంపాదించుకుని దాదాపు రోజూ షూటింగుకు వెళ్ళుతున్నది. ఇంట్లో వున్నప్పుడు కూడా అతను రాసుకుంటుంటే ఆమె అతని ఛాయలకురాదు. రచయితగా రంగారావుకు ఆమె జీవితంలో ఏస్థానమూ లేదు. ఆమె బొత్తిగా నిరక్షరకుక్షి కాకపోయినా పత్రికలూ అవీ చదివే అలవాటు లేదు. పుస్తకాల ఛాయలకు అసలేపోదు.

ఒకనాడు ఉదయం రంగారావు తన ఫైలు ముందు పెట్టుకుని కిందటిరోజు రాసినదంతా చదువుకుంటుండగా రాజు వచ్చాడు.

"అరె, ఎప్పుడొచ్చావ్? కార్డు ముక్కయినా రాయలేదేం? సుందరం, ఎవరొచ్చారో చూశావా?" అంటూ రంగారావు లేచాడు. అప్రయత్నంగా అతని మొహం విచ్చుకున్న పువ్వల్లే అయింది. రాజు మొహం కూడా అట్లాగే ఉంది.

సుందరం షూటింగుకు వెళ్ళటానికి సిద్ధమవుతున్నది.

"ఏం రాజన్నా? కులాసాగా ఉన్నావా? నాలుగు రోజులుంటావా?" అన్నది సుందరం.

"ఈ మెయిలుకే దిగాం. రీబిల్లు డెమిన్మా మిషను అమ్మకానికున్నదంటె సీతారామయ్య గారూ, నేనూ వచ్చాం!" అన్నాడు రాజు.

సుందరం కాఫీ చేస్తుండగా సినిమా వాన్ హారన్ మోగింది. "నేను వెళ్ళాలన్నా. మీరిద్దరూ షూటింగు చూద్దురు రండి." అంటూ ఆమె బయలుదేరి వెళ్ళిపోయింది.

రాజు కబుర్లు చెబుతుంటే రంగారావు కాఫీ పని పూర్తిచేశాడు. ఇద్దరూ కాఫీ తాగారు.

"నువు సినిమాకి రాస్తున్నావంటే మంచి అభ్యుదయకరంగా ఉంటుందని మనవాళ్ళంతాఅనుకుంటున్నారు" అన్నాడు రాజు.

"అదంత సులువనుకున్నావా రాజూ? అసలు కథ నాదికాదు. సంభాషణలే రాశా. డబ్బున్నవాళ్ళను విమర్శించనిస్తారనుకో. కాని చివరకు వాళ్ళే మంచివాళ్లు!" అన్నాడు రంగారావు.

"ఆ అంతేలే. ఆవిమర్శించటమైనా మనబోటోళ్ళకు కాస్త చమ్మగా ఉండటానికి,లక్షలకు లక్షలు వస్తుందంటే ధనవంతుల్ని రాక్షసులల్లే చూపించినా చూపించొచ్చు! నామాట అబద్ధమా?" అన్నాడు రాజు.

రాజు రాజకీయచైతన్యం కలిగిన కార్మికుడు. ప్రెస్ వర్కర్ల యూనియన్‌లో చురుకుగా పనిచేసేవాడు. రోజూ పత్రిక చదవందే నిద్రపోడు. యుద్ధం వచ్చినమేడూ, ఆ కిందటేడూ కమ్యూనిస్టు సాహిత్యం పఢచదివాడు.

రంగారావుకు రాజకీయాలలో అంత ఆసక్తి లేదు. గాని రాజు నిత్యమూ చేసే బోధలసారం తలకెక్కింది. వర్గ పోరాటంలో అతనికి పూర్తి విశ్వాసం కుదిరింది. సాంఘిక పరిణామం స్థూలముగా అర్థం చేసుకున్నాడు. పెట్టుబడి దారీకి కీళ్లు సడలినాక సోషలిస్టు వుత్పత్తి విధానాలూ, చివరకు కమ్యూనిస్టు వ్యవస్థా రాక తప్పదన్నంత వరకూ అర్థం చేసుకున్నాడు.

అయితే ఈ సాంఘిక పరిణామం సాధించటానికి కమ్యూనిస్టుపార్టీ చేసే కృషి మటుకు రంగారావుకు సరిగా అర్థమయ్యేదికాదు. తక్షణ కర్తవ్యాలూ, తాత్కాలిక విధానాలూ, వాటి మంచి చెడ్డలూ నిర్ణయించే రాజకీయ పరిజ్ఞానం తనకు లేదనుకునే వాడతను. రాజుకున్నదీ లేనిదీ కూడా అతనికి తెలియదు.

నిజానికి రాజుకున్న ప్రధాన గుణం నాయకత్వం కాదు: విశ్వాసం. పార్టీలోనూ, పార్టీ నిర్ణయంలోనూ వారి విజయంలోనూ అతనికి అపారమైన విశ్వాసం ఉండేది. తన ఎదట జరిగే ప్రతిచిన్న పోరాటాన్నీ చరిత్రలో అంతర్భాగంగా రాజు చూడగలిగేవాడు. అతను భవిష్యత్తుగురించి కనిన కలలన్నీ రంగారావుకు తెలుసు.

రష్యా, అమెరికా, బ్రిటనులకు జర్మనీ లొంగిపోయి నట్లు వార్త వచ్చిన రాత్రి రంగారావు, రాజూ రాత్రి చాలా పొద్దుపోయినదాకా మాట్లాడుతూ కూచున్నారు.

రంగారావు దాదాపు ఏమీమాటాడలేదు. అంతా రాజే మాట్లాడాడు.

"...మానవజాతి కిది పునర్జన్మ రంగా! ఇంతటితో ఫాసిజం ఫైసలా-ఫట్! మళ్ళీ ఇంకో హిట్లరూ, ఇంకో ముసోలినీ బయలుదేరి ఇంత భారీ ఎత్తున జనాన్ని వంచన చేస్తారంటే అది కల్లోమాట. వీళ్ల పతనంతో బాటు వీళ్ళకి కుమ్మక్కు ఇచ్చిన సామ్రాజ్యవాదులు కూడా ఫట్!.... రష్యా అంత బలంగలదని ఒక్క నాయాలా ఊహించలేదు. సోషలిజమంటే ఏమిటో ప్రపంచంలో అందరికి తెలిసిపోయింది. ఎంత వీరత్వం! ఎంతత్యాగం! రష్యాదిగిందాకా హిట్లరుకు అడ్డేలేకపోయెనే!..."

"పోయినవాళ్ళు పోతే పోయినారు. మిగిలినవాళ్ళు ఎంత అదృష్టవంతులు. రంగా! ఫాసిజమూ సామ్రాజ్యవాదమూ పోయి జనానికి సోషలిజం ఏమిటో తెలిసినాక జీవితం ఉరక లెయ్యదూ? ఇంకో పదేళ్ళకు, పోనీ ఇరవయ్యేళ్ళకు ప్రపంచంలో చదువు రానివాడుండడు. నిరుద్యోగి ఉండడు. ఇల్లూ, తిండీ, బట్టా లేనివాడుండడు. ఎక్కడబట్టినా ఫ్యాక్టరీలు ఉత్పత్తి, రవాణా - ప్రపంచమంతా చీమలపుట్ట లాగవుతుందనుకో! ఇంటింటికీ ఎలక్ట్రిక్ దీపాలు, ఫాన్లు! బీఘ్యా, బంజరూ వుండవు. సమష్టి వ్యవసాయం - వేలకొద్దీ ఎకరాలు. ఒకటేమిటి తల్లి ముండమొయ్యా!.... ప్రొలిటేరియననేవాడుండడు. నీకు తెలుసా రంగా, ఈ ప్రొలిటేరియన్లనే వాళ్ళు ఒకప్పుడు లేరుట!"

"మనదేశం ఎంత వెనుకపడి ఉందో! పెట్టుబడిదారీ దేశాల్లో ఎటువంటి ప్రింటింగు మిషన్లు! పెట్టుబడిదార్లు కనీసం తమ జాతినన్నా పెంచరు. ఇంగ్లండు పెట్టుబడిదారీ దేశమైఉండి మనదేశంలో కనీసం పెట్టుబడినన్నా ఎక్కరానివ్వలేదు. సోషలిస్టు దేశాలైతే అట్లా ఒక్కనాటికి చేస్తాయా? ఒక దేశం సోషలిస్టవుతానంటే ఇంకో సోషలిస్టుదేశం సంతోషిస్తుందిగాని, కళ్ళల్లో నిప్పులు పోసుకుంటుందా?...."

రాజుకు కమ్యూనిస్టునాయకులంటే ఎంత ప్రేమా, అభిమానమూ, దాదాపు భక్తీఉన్నదో రంగారావుకు అదివరకే తెలుసు. రాజులో దేన్నయినా ప్రేమించేశక్తి అంటూ ఉంటే దాన్నంతా అతను కమ్యూనిస్టులకూ, కమ్యూనిజంకూ, కమ్యూనిస్టు రాజకీయాలకూ అంకితం చేశాడు. ఇప్పుడతని ప్రేమ రష్యాపైకి ప్రసరించింది. అవకాశమే ఉండాలిగాని అతను రష్యాకువెళ్ళి స్టాలినుకూ, తదితర రష్యను నాయకులకూ, మిలిటరీ ఆఫీసర్లకూ షేక్‌హాండ్ ఇచ్చి రావాలన్నంత ఉద్రేకంతో ఉన్నాడు... శ్రీశ్రీ రాసిన "లేలే రష్యా" అంతా రాజుకు కంఠతా వచ్చు. తన అభిమాననాయకులతో సమానమైన స్థానాన్ని రాజు శ్రీశ్రీకి ఇచ్చాడు...

రాజకీయాలద్వారా సాహిత్యంలో అభిలాషపుట్టిన వారిలో రాజొకడు. రాజకీయ దృష్టితో ఒక రచనను చదివి "ఇది బాగాలేదు. ఇందువల్ల ప్రజలు లాభం పొందరు" అనటానికి ఎవరికైనా అధికారమున్నది సాహి

త్యాన్ని సాంఘిక దృష్టితో గాని, నైతిక దృష్టితో గాని, శాస్త్రదృష్టితో గాని, చూచి విమర్శించటం సబబైతే రాజకీయ దృష్టితో విమర్శించటంకూడా సబబే. కాని రాజుకు ఒక్క రాజకీయ దృష్టిమాత్రమే ఉన్నట్టు కనపడే వాడు. తనకు నచ్చిన రాజకీయ దృక్పథం ఉంటే ఇతర గుణాలు ఏమీ లేకపోయినా గొప్పరచన అనేసేవాడు. ఇది రంగారావుకు కొంచెం పట్టిచ్చేది. కాని ఆ కారణంచేత రాజు అభిప్రాయాలను తోసి పారేసేవాడు కాడు.

"ఏరా, రాజూ ? నువు మళ్ళీ మా సీతారామయ్య గారి దగ్గిరికి ఎప్పుడు వెళుతున్నావు? నా వెంట ఎంత సేపు ఉండగలవు? దాన్నిబట్టి కార్యక్రమం ఆలోచించాలి. సుందరం షూటింగు చూడటానికి నిన్ను తీసుకురమ్మన్నది. అట్లాగే మాపిక్చరు షూటింగు కూడా చూడొచ్చు. ఏమిటిమరి ?" అని రంగారావు రాజును అడిగాడు.

"సాయంకాలం మూడింటిదాకా మనని అడిగేవాడు లేడు" అన్నాడు రాజు.

"అయితే నేను రాస్తున్న కొత్తనవల వినిపించనా ?" అన్నాడు రంగారావు.

"చెప్పవేం ?" అంటూ రాజు చొక్కా విప్పి వంకెన తగిలించి బీడీలూ, నిప్పుపెట్టె తీసుకుని చాపమీద చతికిల బడ్డాడు. రంగారావు ఫైలు తెచ్చి తాపీగా కూచుని చదవ నారంభించాడు.

పఠనం వేగంగా సాగింది. రాజు ఎక్కడా అడ్డురా లేదు. ఎక్కడనన్నా ఒక పాత్రపేరు మరిచిపోతే అడిగి

తెలుసుకున్నాడు. ఎప్పుడన్నా ఒకసారి, "ఆ మాట బాగుంది. బాగా పడింది" అన్నాడు. రాసినంతవరకు చదవటానికి గంటన్నర పట్టింది.

అంతావిని రాజు, "చివరికేమవుతుందీ?" అని అడిగాడు.

ఆ నవలను తాను ఎట్లా పూర్తి చెయ్యబోతున్నదీ రంగారావు చెప్పాడు.

"బాగుంది, నన్నడిగితే నువు లోగడ రాసిన రెండు నవలలకన్నా ఇది ఇంకా బాగుంది. ఎట్లాగైనా పట్నం వచ్చి పడ్డా నువు రాసే పద్ధతి ఒక మెట్టు పైకెక్కిందనాలి" అన్నాడు రాజు.

రంగారావు తృప్తి పడ్డాడు. నవల రాజుకు నచ్చిందంటే కనీసం రాజకీయం సైడున పెద్ద లోపం ఏమీ లేదనుకోవచ్చు. మిగిలిన విషయాలలో కూడా ఈ నవల తన పాతవాటికన్న బాగానే నడిచింది. పాత్రలు పని పెట్టుకుని సృష్టించినట్టు కాకుండా మరింత సహజంగా ఉన్నాయి.

"తొమ్మిదిన్నర కావచ్చిందే. నువు గడ్డం గీక్కుంటావా? నే నీలోగా స్నానంచేస్తా. తరవాత నువు చేద్దువుగాని," అంటూ రంగారావు స్నానానికి లేచాడు.

ఇద్దరూ స్నానం పూర్తిచేసి, కాఫీ హోటల్లో ఇంతతిని స్టూడియోకు చేరుకునేటప్పటికి పదిన్నర కావచ్చింది.

రాజు ఎన్నడూ సినిమాస్టూడియోలుగాని షూటింగు గాని చూడలేదు. స్టూడియోలోకి అడుగు పెడుతూనే అతను ఆ ఆవరణలోవున్న చెట్లూ, పూలమొక్కలూ, పచ్చిక తివాసీలూ గమనించాడు.

"చూశావా, రంగా! ప్రతి ప్రెస్సు ఆవరణా ఇంత అందంగా ఉంచవచ్చు. ఇటువంటిచోట పని చేస్తుంటే కార్మికుడికి ఉత్సాహం ఉంటుంది. ఆత్మ గౌరవం పెరుగు తుంది. ఏమంటా ?" అన్నాడతను.

ఈ సంగతి రంగారావుకు అదివరకు తట్టలేదు. అతను మొదటసారి స్టూడియోలోకి అడుగు పెట్టినప్పుడే శ్రామికుడి మనస్తత్వం విసర్జించి మరీ అడుగుపెట్టాడు.

"అవును. కాని ఇదంతా చాలా ఖర్చవుతుంది.... ఎంతో మంది తోట కూలీలు! ఈ తోటను తడపటానికి ఎంతనీరు కావాలి!... ఖర్చు!...." అన్నాడు రంగారావు పారిశ్రామికుల పక్షాన మాట్లాడుతున్న వాడల్లే.

"ఇది పెద్దతోటగనక ఖర్చుజాస్తి. చిన్నతోటే వేసుకో! ఏమీ చేతగాకపోతే నాలుగు మెట్టతామర మొక్కలు పెంచూ! నీకిసలు అందమనేది తెలిస్తేగా? ఏమంటా ?" అన్నాడురాజు గొంతెత్తి.

రాజు మాట్లాడేవిషయమూ, విధానమూ కూడా స్టూడియో వాతావరణానికి అపచారం చేస్తున్నట్లు రంగా రావుకు అనిపించింది. స్టూడియో ఆవరణలో "జంగ్లీ"మాది రిగా కనిపించకుండా ఉండటానికి ఒక కనీస నాగరికత అవ

సరం. అది తన వెంట ఉన్నవాడిలో లోపించటం రంగా రావుకు యిష్టంలేదు.

"ఇక్కడ ఫరవాలేదు గాని, ఫ్లోర్ల దగ్గర ఇట్టా గొంతెత్తి మాట్లాడితే గెంటేస్తారోయ్ !" అన్నాడు రంగా రావు నవ్వుతూనే. కాని తీరా అనేసినాక ఆమాట అని ఉండిగూడదని తెలుసుకున్నాడు.

అయితే రాజుమాత్రం దాన్ని యే మాత్రము తప్పుగా తీసుకోక "ఇదోటుందేవిటిక్కడ ?" అంటూ అటూఇటూ చూశాడు.

వాళ్ళు ఫ్లోర్ కేసి పోతుంటే ఒక సినిమా జర్నలిస్టు కనిపించి రంగారావును పలకరించి, "ఆ చివరఫ్లోర్ లో మీ పిక్చరు అవుతున్నట్లుందే! అక్కడికేగా! నేనుకూడా న్యూస్ కవర్ చేద్దామని అక్కడికే పోతున్నా" అంటూ వాళ్ళిద్దరివెంటా నడిచాడు.

నాలుగడుగులు వేసినాక ఆజర్నలిస్టు రంగారావును "ఇప్పుడు కొత్తగా ఏమన్నా రాస్తున్నారా !" అని అడిగాడు.

"అవును. పూర్తికావచ్చింది." అన్నాడు రంగా రావు.

జర్నలిస్టు అత్యాశ్చర్యంతో "ఎమిటండోయది ! చాలా రహస్యంగా జరిగినట్లుందే!" అన్నాడు.

"నవల... జహో మీరు సినిమా స్క్రిప్టనుకున్నా రేమిటి కొంపతీసి" అన్నాడు రంగారావు.

"నవలేనా !" అన్నాడు సినిమాజర్నలిస్టు గాలిపోయిన టైరులాగా అయిపోయి.

ఫ్లోరుకేసి వెళ్ళే దారిలో ఒక చెట్లక్రింద తిన్నె మీాద మరి ముగ్గురు ఆడవాళ్ళతోబాటు సుందరం కూచునిఉంది. అందరూ మేకప్ అయి డ్రెస్సులువేసుకుని ఉన్నారు. వాళ్ళను చూస్తూనే సుందరం లేచి ఎదురు వచ్చింది.

"ఇదా నీ వేషం !" అన్నాడు రాజు సుందరంతో.

"ఈ పిక్చర్లో ఇదీ.... ఇంతవరకు ఒక్కపాటు కాలా. ఆరతి కర్పూరం వెలిగించి ఇంకా కొబ్బరికాయ కొట్టలేదంటే! జాఃవు సేపట్నుంచీ ఈ మేకప్ చావుగా ఉంది!" అన్నది సుందరం.

హారతి కర్పూరం వెలిగించటమూ, కొబ్బరికాయ కొట్టటమూ మాటవరసగా అన్నమాటలనుకున్నాడు రాజు.

"మా వాళ్ళేం చేస్తున్నారో తొంగిచూసి వస్తాం," అవి రంగారావు కదిలాడు.

"ఆ మనిషి మీా ఇలాకా అనుకుంటాను. టెమిల్ పిక్చర్లో మేకప్‌లాగుంది!" అని సినిమా జర్నలిస్టు అతి నాజూకుగా రంగారావును ప్రశ్నించాడు.

"అవును, అవును," అని రెండు ప్రశ్నలకూ రంగారావు సమాధానం చెప్పాడు.

రాఘవయ్యగారి సెట్టుమీాద టేక్ దగ్గరలో ఉన్న లక్షణాలన్నీ ఉన్నాయి. లైట్లన్నీ ఝామ్మని వెలుగు

తున్నాయి. కెమెరామాన్ తలఎత్తి దూరాన ఎక్కడో లైటువేసి మీటరు పెట్టిచూస్తూ, "స్పాట్, స్పాట్ ఓకే" అంటున్నాడు.

ఆర్టిస్టులు అద్దాల కాగితాలతో మేకప్ సరిచేసుకుంటున్నారు. ఒక మగఆర్టిస్టు అటూ ఇటూ మసులుతూ లైన్లు కంఠస్థం చేసుకుంటున్నాడు. "ఓకే"లూ, "సైలెన్స్-టేక్"లూ, జాస్తిగా ఉన్నాయి.

ఈ గందరగోళంలో ఒక నౌకరు కుర్రాడులాటి వాడు గారడీ చేసినట్టుగా కొబ్బరికాయమీద హారతి కర్పూరం మండించి, దాన్ని కెమెరాచుట్టు తిప్పి మైక్‌కు చూపించి, డైరెక్టరు దగ్గిరికీ, కెమెరామాన్ దగ్గిరికీ ఆర్టిస్టుల దగ్గిరికీ, ఆఖరుకు సౌండ్‌మాన్ దగ్గిరికీ తీసుకుపోయి, అందరూ కళ్ళ కద్దుకున్నాక బయటికి తీసుకుపోయాడు.

ఈ తంతంతా రాజు నోరు తెరుచుకు చూచాడు. తరువాత రంగారావుకేసి చూశాడు. తరువాత మాట్లాడుకుందామన్నట్లు రంగారావు సంజ్ఞచేశాడు.

తరువాత మొదటి షాట్‌తీశారు. మూడు టేకులు తీశారు. మొదట దాన్లోనూ, రెండోదాన్లోనూ, ఏదోలోపం ఉండి మూడుసార్లు ఒకేషాట్ తీశారు. రాజుకు అర్థం కాలేదు. మొదటి షాట్‌లో 'నీకు' అనే రెండక్షరాలను నటుడు వదిలేశాడని రంగారావు చెప్పాడు.

"అవి వదిలేసినా వాక్యం అర్థమవుతూనే ఉందే! ఆ భాగ్యానికి దిగుమతి ఫిలిం రెండింతలు తగలేశారా! నాకు

తెలీకడుగుతాను ఈ పాట్‌లో 'నీకు' అన్నమాట లేనందువల్ల సినిమా ఫేలవుతుందా ?" అన్నాడు రాజు. కొబ్బరికాయ హారతి కళ్ళారాచూసినాక రాజుకు సినిమాలమీద కొత్తగా భూతదయ లేకుండా పోయింది.

రంగారావు ఫ్లోరులో ఉక్కను తట్టుకోలేక రాజుకు మాట్లాడేస్వేచ్ఛ ఉండదనీ బయటికి వచ్చేశాడు. ఫ్లోర్ దాటి రాగానే రాజుక్కూడా ప్రాణం లేచివచ్చినట్టయింది.

"అది కాదురా! మన ప్రజానాట్యమండలివాళ్ళు నాటకాలాడలా? నిమిషంపాటులో ఆరుతప్పలేంటి! ఆ ఉక్కలో ఆ లైట్లముందు నటించినందుకు ఎంత డబ్బిచ్చినా ఇవ్వొచ్చుననుకో. కాని నటనగాచూస్తే నాకేవంత-అన్నట్టు ఈ హారతి పాటుపాటుకూ వెలిగిస్తారా? అందరూ కళ్ళకద్దుకున్నారే! నిజంగా భక్తేనా? ఇందులో మోసం ఏమైనా ఉందా?" అన్నాడు రాజు.

"భక్తునకు —భయం. రోజూ మొదటి పాటుకు హారతి వెలిగించి కొబ్బరికాయ కొడతారు. రిలీజుకుముందు ఫిలిమ్‌టిన్నులు తిరపతికి తీసుకుపోయి ప్రోక్షణ చేయించేవాళ్ళున్నారు. సినిమానాగరికత తిరుపతి దేవుడుకన్నా ఇంకాసనాతనమైనది. ఫిలింరిలీజుకు ముందు అందులో పనిచేసిన వాడెవడన్నా చస్తే అది బలికింద లెక్క. ఇక ఫిలిం బాగాపోయిందా లేక... అందరూ కారనుకో-ఇటువంటినవ భావిభక్తులుకూడా సినిమారంగంలో ఉన్నారు. నువ్వుహారతికే నోరెళ్ళబెడితే ఎట్లా అన్నాడు రంగారావు.

వాళ్ళిద్దరూ అక్కణ్నుంచి టేబుల్ సెట్టుమీదికి వెళ్లారు. అది చాలా పెద్దసెట్టు. ఎక్కువమంది ఆర్టిస్టులున్నారు. కెమెరాను కొయ్యపట్టాలమీద ఎక్కించటం రాజు గమనించాడు. ఇక్కడ ఇంకా రిహార్సల్ పూర్తి కాలేదు. కెమెరా ఇంకా ముందుకూ వెనక్కూ నడుస్తున్నది. లైట్లు వేస్తున్నారు. ఆర్పుతున్నారు. "వన్ మోర్ రిహార్సల్" అని ఎవరో కేకవేస్తున్నారు. హీరో హీరోయిన్‌ను జుట్టుపట్టుకుని ఇంటినుంచి బయటికి తోసే షాట్, హీరోయిన్ హీరోకాళ్ళు పట్టుకొని దేకుతూ, కాలి తన్నుతో కిందపడిపోతున్నది. ఈవింతదృశ్యంచూడడంలో నిమగ్నుడైపోయి రాజు సుందరం కోసం వెతకనన్నా లేదు.

అతను రంగారావును రెక్కపట్టుకుని బయటకుతీసుకు వచ్చి "అదేమిట్రా! ఆ అమ్మాయి లిప్‌స్టిక్ దగ్గరనుంచి వేసుకుని ఆ మొగుడిచేత అంతమంది చూస్తుండగా అంత అవమానపడుతుందీ! మన గంగానమ్మ పౌరుషంలో నూరోవంతైనా లేదే!" అన్నాడు.

"హీరోయిన్‌కు పౌరుషంఉంటే పిక్చరుకు డబ్బు రాదు. ఈనాటి సినిమా పతివ్రతలముందు సావిత్రీ, చంద్రమతీ బలాదూరు తియ్యటానికి పనికిరారనుకో" అన్నాడు రంగారావు.

ఈ విధంగా అడుగడుగునా సినిమారంగాన్నిగురించి అవహేళనగా మాట్లాడటంలో రంగారావుకు ఆనందం

ఏమీలేదు. లోపల బాధగానూ, అవమానంగానూ ఉన్న ప్పటికీ రాజు పక్కనఉండగా సినిమా ప్రపంచాన్ని రాజు కళ్ళతోతప్ప అతను చూడలేకపోయాడు ఈ క్షణంలో తాను విమర్శించేవిషయాలన్నీ రంగారావు లోగడ ఆమోదించినవి, కనీసం సహించినవీనూ.

చెట్టుకింద తిన్నె ఖాళీగాఉంది. ఇద్దరూ దానిమీద కూర్చున్నారు. రాఘవయ్యగారి ప్రొడక్షన్ కుర్రాడు వాళ్ళున్నచోటికి రెండులోటాలతో కాఫీ తెచ్చియిచ్చాడు.

రాజు కాఫీ ఒకగుక్కన తాగేసి బీడీ అంటించి, "ఈ సినిమాల ప్రభావం చెప్పనలవిగాకుండా ఉందంటే నమ్ము. 'ఏం వార్తలుకావాలీ'అంటే జనం'సినిమావార్తలు కావాలీ' అంటున్నారు. ఎక్కడవిన్నా సినిమా డయిలాగులే. ఆడపిల్లలు సినిమాస్టార్లలాగ షోకులుచేసుకోవటం మగ నాయాళ్లు దారేపోయేఆడాళ్ళమీద సినిమాపాట విసరడం పరకాయించిచూస్తే భయంగా ఉందనుకో. మన ప్రజా నాట్యమండలిసజ్జుసినిమాలు అని కొట్టుకుపోయారనుకో. ఇప్పుడాళ్ళ మతికూడా తీరిందిలే. సినిమాకళని ఉద్ధరిస్తా మనుకున్నారు. సినిమా కబంధుడికి చిక్కిపోయారు. ఇదేం జూశావు? అభ్యుదయ చిత్రాలు తీస్తామని వచ్చారు; తీశారు. ఆ తిమ్మిరికూడా వదిలింది. ఇదుగో మనకీ పతివ్రతల చిత్రాలు మిగిలాయి. చలంగారు పతివ్రతల్ని తూర్పారబడితే జిహోఅన్నారు. ఆనిక ఇరవైఏళ్ళకి పతివ్రతలు మనరొమ్ములమీదెక్కి కూచున్నారు! వాళ్ళని దించే మొనగాడు కనపళ్లా!" అన్నాడు.

రంగారావేమీ మాట్లాడలేదు. రాజును తప్పుపడితే పాఠకదృష్టికి తప్పుపట్టాలి. అది వక్రదృష్టి మట్టుకు కాదు.

"మానవత్వం" పూర్తిఅయింది. ఈలోపల రాఘు

* * *

వయ్యగారు రంగారావుకు ఇంకోనాలుగు వందలిచ్చాడు. ఇదే సమయంలో సుందరంకూడా ఇంకోనాలుగైదువందలు సంపాదించింది.

"ఇంతడబ్బే! ఖర్చుచేసేదెట్టనబ్బా" అన్నదామె ఇద్దరూకలిసి తమసంపాదన లెక్కచూసుకున్నాక.

"అదే నాకూ బెంగగా ఉంది" అన్నాడు రంగారావు.

రంగారావు తన నవలతీసుకుని పత్రికవాళ్ళ దగ్గరికి వెళ్లాడు. వాళ్ళే అదివరకుఅతని రెండునవలలూ సీరియల్‌గా అచ్చువేశారు.

"ఇంకోనవల రాశారేమిటి? భేష్! యిప్పుడు నడిచే సీరియల్ అయిపోగానే దీన్ని వేసుకోవచ్చు. ఇంకో రెండు సీరియల్స్ కూడా వచ్చాయనుకోండి. కాని అవిఏమంత-" అన్నాడు ఎడిటరు,

"మీ వీలునుబట్టి వెయ్యండి. ఒకరిద్దరికి చదివి వినిపించా. వెనకటివాటికన్న యిది యింకా బాగుందన్నారు. చదివిచూస్తారుగా!" అన్నాడు రంగారావు చాలా నిర్లిప్తంగా మాట్లాడుతున్నాననుకుంటూ.

కాని ఏదో జరిగింది. మరి రెండువారాలకు పాత సీరియల్ ఆఖరు ప్రకరణం అచ్చయింది. కొత్త సీరియల్

కూడా ఎనౌన్స్‌చేశారు. అది "మానవత్వం" కాదు. పేరు మార్చారేమో ననుకోవటానికి రచయిత పేరుకూడా వేరుగా ఉంది.

రంగారావుకు ఎవరో నడివీధిలో చెంపపెట్టు పెట్టినంత పరాభవం అయింది. తన కొత్త సీరియల్ ఫలానిపత్రికలో వస్తుందని రాజుకూ, మరికొద్దిమంది మిత్రులకూ అతను ముందుగానే రాశాడు. వాళ్ళు నవ్వుకోరా! వాళ్లకిదే పట్టిందా అన్నసందేహం కూడా అతనికి వెంటనే రాలేదు.

నిజానికి రంగారావుకు ఇటువంటి అవమానం కొత్త కాదు. తాను కంపోజిటరుగా ఉంటూ రాసినకథలు రెండు మూడు ప్రచురించిన పత్రికే అకస్మాత్తుగా తన కథలను మరి రెంటిని అందుకుంటూనే తిరగగొట్టింది. కారణం విచారిస్తే ఆ కథలు రాస్తున్నవాడు ప్రెస్సు కంపోజిటరని పత్రికవాళ్లకి ఎవరో చెప్పినట్లు తెలిసింది!

ఈ మాట రంగారావుతో చెప్పినవాడు, "ఇంకో దేశంలో అయితే కంపోజిటరు రాసిన కథ వేసుకున్నామని పత్రికవాళ్లు గర్వపడతారు. ఈ దిక్కుమాలిన దేశంలో గొప్పవాళ్లు చెయ్యటాన్నిబట్టి పనులకు గొప్పతనంవస్తుంది. గాని, గొప్పపనులు చెయ్యడాన్నిబట్టి గొప్పతనంరాదు. యిది ఇంతే" అన్నాడు సినికల్‌గా.

ఇంకొకనుభవంకూడా రంగారావుకు జరిగింది. జరగడంలోకూడా ఎవరో కావాలని ఏర్పాటు చేసినట్టుగా జరిగింది.

ఒకచిన్న సన్మానసభ జరుగుతుంటే అదెట్లా ఉం టుందో చూద్దామనీ, రచయితలను నలుగురినీ పరిచయం చేసుకుందామని రంగారావు వెళ్ళాడు. ఏ ఫంక్షన్ కూడా అనుకున్న సమయానికి జరిగే ఆనవాయితీ లేదుగనుక నలుగురూ 'అధ్యక్షులవారి' రాకకు ఎదురుచూస్తూ ఏవోకబుర్లు చెప్పుకోసాగారు.

అక్కడ చేరిన ఒక సాహితీపరుడు ఆ సమయంలోనే పత్రికలో పడుతున్న రంగారావు మొదటి నవల గురించి మాటాడుతూ "నేను సామాన్యంగా సీరియల్ చదవనుగాని దీన్ని చదువుతున్నాను. చాలా బాగుంది. కొత్తరకంగా ఉంది-" అని ప్రారంభించాడు.

ఇంతలో ఎవరో ఆయనకు అడ్డుతగిలి "అదిరాసింది వీరేనండీ! రంగారావుగారు!" అన్నాడు.

అంతదాకా మెచ్చుకుంటున్నవాడు కాస్తా, తప్పు చేసి దొరికిపోయినవాడల్లే "మీరేనా రంగారావుగారు? చాలా సంతోషం! మీరు షా రాసిన 'ఇంటెలిజెంట్ ఉమన్ గైడ్' చదివారా ఏమిటి? మరేంలేదు అందులో ఉన్న ఐడియాలు కొన్ని-" అని ప్రారంభించాడు.

"చదివేవాణ్ణేమో కానివ్వండి. నాకింగ్లీషురాదండి. ఇంగ్లీషులో కంపోజింగు చెయ్యగలననుకోండి. నేను కంపోజిటరును లెండి. అది నా బ్రతుకు తెరువు!" అన్నాడు రంగారావు అక్కసుకొద్దీ అతివినయంగా మాట్లాడుతూ.

వెంటనే ఆ 'షా' భక్తుడు, "అలా చెప్పండి!" అంటూ తాను అంతకుముందు మెచ్చుకున్న నవలలో ఏయే లోపాలున్నాయో, సన్నివేశాల కల్పనలోనూ, కథనంలోనూ, పాత్రపోషణలోనూ ఏయే మార్పులుచేస్తే నవల రక్తికట్టేదో ఏకథాటిగా చెప్పసాగాడు.

రంగారావు వింటున్న మొహంపెట్టి తన బుద్ధిని ఆత్మనిగ్రహంమీద కేంద్రీకరించాడు. తన స్థితిలో ఉన్నవాడు ఇటువంటి అనుభవాలను అవమానాలకింద పాటించరాదు. తాను ఇంకోరికి ఇటువంటి ఉపన్యాసాలిచ్చేరోజు రాకపోదు...

ఇతరులు ఎంత శ్రమపడి రచయితలయినారో రంగారావుకు తెలీదుగాని అతను చాలా శ్రమచేశాడు. ఎంతో వ్యర్థశ్రమకూడా చేశాడు. అతన్ని భయపెట్టినవాళ్ళు జాస్తి, పనికొచ్చే సలహాలచ్చినవాళ్ళు కొద్ది.

కొందరు 'టెక్నిక్' అన్నారు. అదేమిటంటే, దేవుణ్ణి నిర్వచించినంత అయోమయంగా మాట్లాడారుమరికొందరు. ఇంగ్లీషు సాహిత్యం చదవకుండా తెలుగుకథలు రాయడం అసంభవమన్నారు. మొపాసా చదివితే కథాశిల్పం తెలిసిపోతుందని కొందరు సూక్ష్మంలో మోక్షం చెప్పారు. కొందరు ఉదారస్వభావులు మొపాసా కథల తర్జుమాలు చదివినా చాలునన్నారు.

"ఏదన్నా కథ చదివినప్పుడు దాన్ని అంతటితో వదిలెయ్యక, దాన్నే అంతకన్నా బాగా రాయటానికి వీలుందేమో ఆలోచిస్తే చాలా లాభం ఉంది" అని ఒకా

యన చెప్పిన సలహా రంగారావుకు ఎంతో ఉపయోగ పడింది. తనకు బాగా నచ్చిన కథలమీద ఈ ట్రిక్కు పారకపోయినా, తనకు బాగుండని కథలను గురించి ఆలో చిస్తే చాలా విషయాలు తెలిసివచ్చాయి....రంగ రావు మొదట్లో కథలురాసినప్పుడు కొందరు సలహాలిచ్చారు. వాటిలో ఏమేంమార్పులు చేస్తే బాగుండేదో చెప్పారు. ఇటువంటి సూచనలు ముందు అతనికి బాధకలిగించినా తరవాత పనికివచ్చినమాట అబద్ధంకాదు....ఎవరెన్ని సలహాలిచ్చినా రాయవలసింది తాను. ఆబాధా, బాధ్యతా తనదీ! రంగారావు సాహిత్యప్రక్రియలతో హోరాహోరీ పోట్లాడాడు. ఆశానిరాశలను చవిచూశాడు. ఇది త్వరలో విచ్చిపోయే సంఘర్షణకాదనీ, రచయితగా తనకు చెయ్యి తిరగటానికి చాలాకాలం పట్టుతుందనీ ముందుగానే రూఢి చేసుకున్నాడు. కొంతపేరూ, పరిగణనా అతనికి అనుకున్న దానికన్న త్వరగానే వచ్చింది...

ఇంతకీ "మానవత్వం" ఏమయిందీ తెలియలేదు. ఒకనాడు వీలుచూసుకుని రంగారావు పత్రికవాళ్ళను చూడ బోయాడు.

నెలజీతపు ఎడిటరు అతన్ని కూచోమని తాను చూస్తున్న కాగితాలను పక్కకు నెట్టేసి, తనకూ రంగా రావుకూ రెండుకాఫీలు తెమ్మని కుర్రాణ్ణి పంపి, దీర్ఘ సంభాషణకు ఆయత్తుడైనవాడివాలకం పెట్టేశాడు.

అతనే చెబుతాడుగదా అని రంగారావు తన నవల మాట ఎత్తలేదు. ఎడిటరేమీ తక్కువ తిన్నవాడుకాడు. ఆ నవలనుగురించి మాటాడవలసింది ఏమీ లేదన్నట్టుగా, "ఇంకేమిటండీ విశేషాలూ? మళ్ళీ కొత్తది ఏమన్నా మొదలు పెట్టారా! మాకు కథలుకూడా అప్పుడప్పుడూ పంపుతుండకూడదూ?" అన్నాడు.

అతనన్న ఆఖరుమాటతోనే రంగారావు తన నవలను వాళ్ళు వేసుకోరని శంకించాడు. పైకిమటుకు, "కథ అడుగుతున్నారేమిటి? మీకు ఏకంగా నవలే యిస్తినిగా? దాని విషయం ఇంకా తేలలేదుగామాలి?" అన్నాడు

"అది మా బాస్‌గారు చదువుతున్నారండీ. సీరియల్స్ ఆయనే చూస్తామన్నారు. మనదేం పోయింది? మనకిపని తగ్గుతుంది. ఇప్పుడు ప్రారంభించిన నవల ఆయన సెలెక్టు చేసినదే. నేను చదవను కూడా లేదు.. కాఫీ ఆటే వేడిగా ఉన్నట్టులేదు. తీసుకోండి."

"కనీసం మీరైనా చదివారా?" అని రంగారావు అడిగాడు.

"దాదాపు సగం చదివాను. ఇంతలో ఆయన కబురుచేసి నా దగ్గిరవున్న సీరియల్స్ తెప్పించుకున్నారు"

"పడితే పడుతుంది. లేకపోతే లేదు. దాని ధోరణి ఎట్లా ఉందో చెబితే నాకు లాభిస్తుంది - కొత్తరచయితను కదండీ?"

"చాల్లెండి! ఇంకా నయం! మీరు కొత్త రచయితేమిటి?" అంటూ ఎడిటర్ ప్రొటెస్టు చేశాడు.

అతనింక మాట్లాడడనిపించినాక రంగారావు "ఇంతకూ నా 'మానవత్వం' మీకెట్లా ఉన్నదీ చెప్పనే లేదు" అన్నాడు.

ఎడిటరు నీళ్లు నములుతూ, "సాంతము చదవకుండా చెప్పటం సాహసమేననుకోండి. అయినా అడిగారు గనక- ఇందులో కమ్యూనిజంపాలు జాస్తిగా ఉన్నట్లు నాకు అని పించింది సుమండీ" అన్నాడు.

"కమ్యూనిజమా? అదేమీ లేదే!" అన్నాడు రంగారావు అప్రయత్నంగా.

ఆ మాట నోరుజారి వచ్చేసింది. కమ్యూనిస్టు విముఖులకూ, బెదురుగొడ్లకూ ఏ పరిస్థితులలోనూ ఎటు వంటి సంజాయిషీకూడా ఇవ్వరాదని రంగారావు ఏనాడో తీర్మానించుకున్నాడు.

ఒకదశలో అతన్ని ఈ కమ్యూనిజం గురించి పీక్కు- తిన్నారు. అధోగతిలో వున్నవాళ్ళను "అయ్యో పాపం!" అంటే కమ్యూనిజం! జీతాలివ్వని యజమానిని కథలో చిత్రిస్తే అది కమ్యూనిజం! ....ఒక ప్రెస్సులో రంగారావుకే వరుసగా మూడు నెలలు జీతం రాలేదు. ప్రెస్సువర్కర్లంతా కలిసి యజమానిని నానామాటలూ అన్నదాకా వెళ్ళింది. "ఆనాడే మేమంతా కమ్యూనిస్టుల మయిపోయాం మన్న మాటా! 'అడిగిన జీతం బివ్వని మిడిమేలపు దొరనుగొల్చి మిడుగుట కంటెన్' అని రాసినవాడు కమ్యూనిస్టేనా?" అని రంగారావు కమ్యూనిస్టువ్యతిరేకిని ఝాడించి అడి గాడు ... ఈనాడు మానవత్వమంటేనే కమ్యూనిజంగా

చూచేవాళ్ళు బయలుదేరుతున్నారు కాబోలనుకున్నాడు రంగారావు.

"నే నన్నది లిటరల్‌గా తీసుకోకండి! ఇప్పుడు కొందరు రాసే కథలు జనసామాన్యానికి క్రమశిక్షణ లేకుండా చేసి కమ్యూనిస్టులమాట వినేలా చేస్తున్నాయి. అందుచేత మా బాస్ అటువంటి రచనల్ని కాస్త చూసి మరీ వెయ్యమంటున్నారు!" అన్నాడు ఎడిటరు.

మీ బాస్‌గారి సంగతి నాకు తెలీదనుకోండి. కాని మీరు క్రమశిక్షణ అని ఏదో అన్నారే, దారిద్ర్యం అనుభవించటానికీ, పెళ్ళాంబిడ్డల్ని పోషించలేకపోవటానికీ, వైద్యుడికి డబ్బివ్వలేక రోగాలతో తీసుకోవటానికీ ఆ ఓ క్రమశిక్షణ అక్కర్లేదండి! ఇంకా విప్లవాలు సాగించటానికే క్రమశిక్షణ కావాలేమో! మాటవరసకు చెబుతున్నాను, మరేమీ అనుకోకండి. నాకో స్నేహితుడున్నాడు. ప్రెస్ వర్కరు. కమ్యూనిస్టుపార్టీ సభ్యుడు, అతనికుండే క్రమశిక్షణ సిపాయీలకుండదు తెల్సునాండి? మీరూ, నేనూ వేళాకోళానికే అనుకోండి, కమ్యూనిస్టుపార్టీ మెంబర్లం కావాలని దరఖాస్తులు పెట్టినా మనని తీసుకోరు తెలుసునాండీ" అన్నాడు రంగారావు, తాను నోరుజారి అన్న మాటకు పరిహాసం చేసుకుంటూ.

ఎడిటరు ప్రజ్ఞకోసం పెనుగులాడుతూ, "నేనన్నది మీరు సరిగా అర్థం చేసుకోలేదు-" అని ప్రారంభించాడు.

"ఇంకా అర్థం చేసుకునేటందుకు ఏముందీ? మానవత్వంలో కమ్యూనిజముందని మీరన్నారు. నా కర్థ

మయింది. మీమాట నేను నమ్మి దీన్ని ప్రచురించుకోమని 'ప్రజాశక్తి'కి పంపితే వాళ్ళు తిప్పి పంపవచ్చు. అప్పుడు మీరూ, నేనూ కూడా తెల్ల మొహాలు వెయ్యాల్సొస్తుంది ... మీరు వేసుకోని పక్షంలో దయచేసి నా నవల నాకిప్పిస్తారా?" అన్నాడు రంగారావు.

ఎడిటరు ఏమరుపాటున డ్రాయరు సొరుగులాగి మళ్ళీ చటుక్కున మూసి, "వారి దగ్గర ఉందన్నానుకదూ? వారు చూసి ఏమాటా చెప్పినా—" అన్నాడు.

"మా ప్రొడక్షనాఫీసుకు టెలిఫోన్ చేస్తే నేనేవచ్చి తీసుకుపోతా" అన్నాడు రంగారావు. ఇంకా నటనతో ఏంపని?

"మీ కంత శ్రమకూడా దేనికి? రిజిష్టరు పోస్టులో మీ ఎడ్రసుకు పంపేస్తాలెండి" అన్నాడు ఎడిటరు.

రంగారావు ఆఫీసుదాటి వీధిలోకిరాగానే ఆ పత్రిక వాళ్ళ సినిమా ఎడిటరు కనిపించాడు ఎవరితోనో మాట్లాడుతూ.

"బాబ్బాబు! నాలుగు సినిమాకబుర్లు చెప్పేసి ఈ వారం నాకు తిరుగుడు తప్పించండి. మీ కింత టిఫినూ అదీ ఇచ్చుకుంటాను," అన్నాడతను రంగారావుతో.

"మీ ఆఫీసులో అడుగుపెట్టినప్పుడే కడుపు నిండి పోయింది!" అన్నాడు రంగారావు నిష్ఠురంగా.

"రావయ్యా దేవుడా! .... అసలేం జరిగిందేమిటి?" అంటూ సినిమా ఎడిటరు రంగారావును కాఫీహోటలులోకి నడిపించాడు.

ఇంకా లంచ్ అవర్ ప్రారంభం కాలేదు. కాని అందుకు తయారుగా ఉన్నది హోటలు. ఆరుకుర్చీ లున్న గుండ్రని బల్లదగ్గిర ఇద్దరూ ఎదురెదురుగా కూచున్నారు.

"బాయ్, ఫాన్! అయ్యర్, రెండుస్వీట్లు కావాలి. ఈనెల్లో చేసినవిగా పంపించు. కిందటినెలవి వద్దు. రెండు ప్లేట్లు ఇడ్లీ సాంబారు, ఆ తరవాత రెండుకప్పులు స్ట్రాంగ్ కాఫీ!" అతను రంగారావుకేసి తిరిగి "మనం ఏంతింటామో ముందేచెప్పేస్తేగాని అయ్యరు మంచినీరు సరిగా సప్లయి చెయ్యడు. స్వీట్ అని ఊరుకున్నామనుకో. మంచి నీళ్ళి వ్వడు. మంచినీళ్ళు తాగేసి తిండితగ్గిస్తామని భయం!.... ఈ స్వాళ్ళ కబుర్లకేంగాని—అసలేం జరిగింది?"

రంగారావు జరిగిన సంగతి చెప్పాడు.

"అవును, రైటే! మీ నవల మేం వెయ్యం! ఎందుకు వెయ్యాలండీ-నాకు తెలీకడుగుతానూ, అనామకుడు గదా అని ఒకనవల వేశాం. మీకు కీర్తివచ్చిందీ! పదిమందీ బాగుందని ఉత్తరాలు రాశారూ? చాలాచోట్ల నుంచి అన్‌సోల్డ్సకూడా రాలేదు. కొన్ని సెంటర్లు ఎక్కువ కాపీలు ఆర్డరిచ్చాయి! అందుకని రెండోనవల వేశాం! మీకు కీర్తి వచ్చేస్తున్నదని ఖాయంగా తెలిసిపోయింది! ఇహ వెయ్యం! మాకు సర్కులేషన్ రాకపోతే పీడాపోయె. మా సర్కులేషన్ మేం తెచ్చుకోగలమండీ! మాకు సర్కులేషన్ తెచ్చిపెట్టటానికి మీ రెవరండీ? పైగా మా ద్వారా మీరు కీర్తి సంపాదించేసుకుంటే మా కడుపు భగ్గున మండిపోదుటండీ! అంచేత కొన్నేళ్ళ

పాటు మా పత్రికలో మీ పేరు పట్టానికే వీల్లేదండీ! (మామూలు గొంతుపెట్టి) అయ్యా అదీ ఉన్న విషయం. మీ నవల వేసుకునే శీత మాకు లేకపోతే మీరుమాత్రం ఏం చెయ్యగలరూ? మీ రెండునవలలూ చదివా. మొదటి నవల నాలుగిన్‌స్టాల్మెంట్లు చదవలా. ఎవరో డీ. వీ. రంగా రావంటే చలమా, గోపీచందా? ఎందుకుచదవాలి పొమ్మను కున్నా. అందరూ బాగుంది, బాగుంది అంటుంటే పోనీ గదా అని బాక్ నంబర్లు తీసి చదివా. ఆ తరవాత విడవ కుండా చదివా. రెండు నావెల్సూ నాకు నచ్చాయి మరి. రాసింది సబబుగానూ, న్యాయంగానూ, ధర్మంగానూ ఉంది. మాటలాగే రాతకూడా నలుగురూ విని పౌనసేట్టుండాలి. ఏమంటారు?''

రంగారావు నవ్వి ఏమీ అనలేదు. ఇద్దరూ లేచారు. రంగారావు జేబులో చెయ్యిపెట్టటంచూసి సినిమాఎడిటరు, "మీ సినిమావాళ్ళచేత డబ్బు ఖర్చుపెట్టిస్తే పాపం ఏమీ లేదుగాని నాకు ఎకౌంటుండి. మా అయ్యారు దొంగ. మీ దగ్గిర డబ్బుకు డబ్బా తీసుకుంటాడు, నాపేర ఖాతాలో రాయనూ రాస్తాడు. అంచేత, పెద్దమనిషి శవవాహకులతో అన్నట్టు ఈసారికిట్టా పోనివ్వండి'' అన్నాడు.

ఇద్దరూ వీధిలోకి వచ్చినాక రంగారావు 'సినిమా వార్తలు కావాలన్నారు?'' అన్నాడు.

"సినిమావార్తలకోసం మిమ్మల్ని బాధపెడతానా? మాటవరసకన్నానుగాని హాయిగా నాలుగుపిక్చర్లకు రాసు కుని డబ్బుచేసుకోండి. ఉంటా. మరి సెలవా?''

"మానవత్వం" త్వరలోనే రంగారావుకు తిరిగి వచ్చింది. దాన్ని ఏం చెయ్యాలో, యింకెవరికి పంపాలో అతనికి తోచలేదు. రాజుకు పంపిస్తూ "దీన్ని ఏదో ఒకటి చెయ్యి" అని రాశాడు.

"ఇక్కడ ఒక పబ్లిషరు నీ పుస్తకాలు అచ్చువేస్తానంటున్నాడు; 'మానవత్వం' కూడా తానే వేసుకుంటానంటున్నాడు" అని రాజు రాశాడు. అందుకు సమ్మతిస్తూ రంగారావు జవాబు రాశాడు.

రాఘవయ్యగారి పిక్చరు రిలీజై బాగా పోతున్నదన్న పుకారు పుట్టిన రెండుమూడు రోజుల్లోపల మరి ఇద్దరు ప్రొడ్యూసర్లు రంగారావును సంభాషణలు రాయించటానికి కుదుర్చుకున్నారు. ఎడ్వాన్సులు కూడా యిచ్చేశారు.

"ఇక ఫరవాలేదు, సుందరం. మనం కాస్త మంచి యింట్లోకి మారవచ్చు," అన్నాడు రంగారావు.

"ఈ యింటికేమొచ్చింది ? నాకీయిల్లే బావుంది. ఇది అచ్చొచ్చింది. అంత డబ్బు జాస్తిగా వుంటే సొంతాన ఇల్లు కట్టిద్దువులే." అన్నది సుందరం.

"జరగనప్పుడు తప్పనే తప్పదు. జరుగుబాటయినప్పుడు కాస్త పరువుగా బతికితే తప్పా ! నువ్వింక ఈ ఎక్స్ట్రా వేషాలకు పోనక్కర్లేదులే."

"యేంటీ ? డబ్బంటే అలుసూ, పరువుమీద మోజూ-బుల్లాడుసంగతె శాంతాకొచ్చిందే ? ఏదీ డబ్బెక్కువుంటే ఇట్టా పారేయ్-నగలూ, చీరెలూ కొంటా !"

"మనిద్దరమూ పెళ్ళికూడా చేసేసుకుందాం. ఎందుకొచ్చింది ?"

"నాకిప్పుడు పెళ్ళి సంకెళ్ళొకటి తక్కువయిందేం" అన్నది సుందరం కోపంగా.

ఆమెకు పెళ్ళంటే కోపమని రంగారావుకు తెలుసు. అందుచేత ఆ ప్రస్తావన ఇంతవరకెన్నడూ తీసుకురాలేదు.

ఒక ఆడదీ మగవాడు కలిసి జీవిస్తున్నప్పుడు వారి ఆర్థికస్థితి కాస్త చక్కబడగానే ఆడదితనంతటతానే పెళ్ళాం హక్కు కోరుతుంది. అట్లా కోరిన ఆడవాళ్లను రంగారావు చూశాడు. కాని సుందరం లోకానికి విరుద్ధమైన మనిషి. ఆమెకు ప్రేమబంధం సహజంగానే కనబడేది గాని, నీతిబంధం చాలా అసహ్యంగా కనబడేది. పెళ్ళంటే దానివెంట నీతిబంధం దానంతట అదే వచ్చిపడుతుంది. ఒకడి పెళ్ళామయినాక ఇంకో మగవాడితో మాట్లాడితేనే తప్పు. మాటవసకి తనకూ, రంగడికీ పెళ్లేఅయితే, రంగడు డబ్బు చిక్కుల్లోవుంటే తాను సంపాదించి పెట్టటానికుంటుందా ? రాముడడివికి వెళితే సీతమ్మారు వెంటవెళ్లినట్టు తానుకూడా రంగడితోపాటు పస్తులు పడుకోవాలి. ఇది సుందరానికి భయంకరమైన పరిస్థితి-చాతగాని వాజమ్మలు చేజేతులా మెడకువేసుకునే ఉచ్చు ! రంగడు డబ్బు విషయంలో మెట్టెక్కేశాననుకుని పెళ్ళంటున్నాడు ! సుందరానికి మండిపోయింది. "మహా మహావాళ్లు మట్టి

కొట్టుకుపోయారు! ఆరునూరవేఁది పెళ్ళిమాట మాత్రం తలపెట్టటానికి వీల్లేదు."

పెళ్ళివిషయం సుందరం పట్టుపడితే, ఇంటి విషయం రంగారావు పట్టు పట్టాడు. మరో వారం రోజులకల్లా వాళ్లు ఒకమేడమీది పోర్షను చూసుకొని అందులో చేరారు. అద్దె నెలకి 90 రూపాయలు, రసీదు 50 కిస్తారు. ఏడాదికి సరిపోయే దొంగఅద్దెకింద అయిదువందల రూపాయలు ఇంటివాళ్లు ందుగానే పుచ్చేసుకున్నారు—రసీదు లేకుండా.

"డబ్బు పోతే పోయిందిగాని ఇల్లు ఫస్టుగా వుంది," అన్నది సుందరం.

"వద్దంటివే. రేపు పెళ్లికూడా కావాలంటావు," అన్నాడు రంగారావు. సుందరం మూతి ముక్కచెక్కలు చేసుకున్నది.

ఇల్లయితే బాగుందిగాని ఈ ఇంటికివచ్చాక నలుగురూ రాకపోకలు సాగించారు. సుందరం మనిషినాపలేని మనిషికాదు, కాని మరీ ఇంత పెద్దమనుషులు ఇంటికొస్తే ఆమెకు భయం. ఈ అసిస్టెంటు డైరెక్టర్లే, ఈ ప్రొడక్షన్ మేనేజర్లే, స్టూడియోలో కనిపిస్తే అధికార పద్ధతిలో వాళ్ళతో ఎట్లామాట్లాడాలో, ఎట్లా వ్యవహరించాలో సుందరానికి తెలుసు. కాని వాళ్ళు ఇళ్లకు అతిథులుగా ఒక్కొక్కసారి పెళ్లాం పిల్లల్ని వెంటేసుకుని ఎటో వెళుతూ దారిగదా అని వస్తే ఏంచెయ్యాలో, ముఖ్యంగా ఆడవాళ్లను ఎట్లా పలకరించాలో సుందరానికి తెలీదు.

ఆ జాతి ఆడవాళ్లకు "పతివ్రత" లని సుందరం

పేరుపెట్టింది. వాళ్ల భాషే సుందరానికి విడ్డూరంగా ఉం టుంది. "మా వారిట్టా అన్నారు! అట్టాఅన్నారు? ఇట్టా చేశారు! అట్టాచేశారు!" అని వాళ్ళను ఇమిటేట్ చేసేది "ఆళ్లు ముక్కు చిట్లించటం మినహాఅన్నీ చేస్తారు.కుందేళ్లను నాసన బట్టే వేటకుక్కలే!" అనేది....

ఒకనాడు రంగారావూ, సుందరమూ ఏదో ఇంగ్లీషు సినిమాకు వెళ్ళారు. హాల్లోనుంచి వాళ్లు బయటికి వస్తుంటే రంగారావు పనిచేసే పిక్చరు ప్రొడ్యూసరూ, భార్యాకూడా కనిపించారు వాళ్లూ అదే ఆట చూశారు. ప్రొడ్యూసరు "ఓహో" అని రంగారావును పలకరించాడు. తన భార్యను పరిచయంచేశాడు. సుందరం భయంచేతనైతేనేం. ఆ తర గతి మీది అసహ్యం చేతనైతేనేం వెనక్కు తగ్గింది. ప్రొడ్యూసరూ, ఆయన భార్యా, రంగారావూ సినిమా గురించి మాట్లాడుకుంటూ నడిచారు.

వాళ్లు అట్లాగే ప్రొడ్యూసరు కారుదాకా వెళ్లాక ఆయన రంగారావుతో, "ముందుసీటులో కూచోండి, మిమ్మల్ని మీ యింటి దగ్గర డ్రాప్ చేస్తాను," అన్నాడు.

రంగావు వెనక్కు తిరిగిచూస్తే సుందరం కని పించలేదు.

"ఎవరికోసమన్నా చూస్తున్నావా ఏం?" అన్నాడు.

భార్యతోసహా వెనక సీటులోఎక్కి కూచున్న ప్రొడ్యూసరు.

"మావాళ్లు-" అన్నాడు రంగారావు తనకే వినపడ కుండా. ఇంతలో అతనికి సుందరం ఒక స్తంభం పక్కన

ఒడగినుంచుని కనిపించిది, "అక్కడే నిలబడ్డావేం? వేగిరం రా?" అని రంగారావు అభినయించాడు.

సుందరం రాయల్లే కదల్లేదు.

అతను గబగబా ఆమె దగ్గరికి వెళ్ళి "ఏమిటిది వాళ్ళు కాచుకొని ఉన్నారు. రా కార్లో దింపేస్తారు" అన్నాడు.

"వాళ్ళకార్లో నేను రాను" అన్నది సుందరం.

ప్రొఫెస్సరుగారి భార్య "మనమెందుకు వెయిట్ చేస్తున్నామో మీకేమైనా తెలుసునా?" అనడం రంగారావుకు వినిపించింది.

ప్రొఫెస్సరు కారుదిగి వాళ్ల దగ్గరకివచ్చి, "కమాన్ పదండి పోదాం, ఏమాలస్యం?" అన్నాడు.

తప్పనిసరి అయి సుందరం కదిలింది. సుందరం తన పక్క కూచుంటే ప్రొఫెస్సరుగారి భార్య మైలపడి పోతున్న దాని మొహం పెట్టింది.

ఆనాడు ఇద్దరూ బిగుసుకుపోయినారు. సుందరం అట్లా 'సీను' చెయ్యనవసరంలేదని రంగారావుకు అనిపించింది. కనీసం తనకోసమన్నా అతను వాళ్ళను వదిలించుకుని ఉండవలసిందని సుందరం మనస్ఫూర్తిగా నమ్మింది.

కొంచెంగా తర్కించుకున్నారు.

"వాళ్ళయియినా మనుషులేగా. అయిదునిమిషాలు ఓపికపడితే పోదూ" అన్నాడు రంగారావు.

"వాళ్ళ వాసన నాకుపడదు. నావాసన వాళ్ళకు

పడదు. ఆసంగతి నీకు చెప్పినా తెలీకపోతే ఏం చెయ్యాలా?"
అన్నది సుందరం.

"వాళ్ళంటే అసహ్యమైనట్లు నటించకు. అసలు నీకు భయం! ఆ మాటొప్పుకోను!" అన్నాడు రంగారావు అతని ఉద్దేశం సుందరాన్ని హింసించటమే. కృతకృత్యు డయ్యాడు కూడా.

"వాళ్ళంటే నాకు అసయ్యమన్నట్లు మాట్లాడేవాడినే అదీ అబద్ధమేగా! నిజానికి వాళ్ళంటే నీకు తీపేనేవే!" అన్నది సుందరం. పగతీర్చుకుంటూ—

ఇల్లు మారినప్పటినుంచీ సుందరం తానుకూడా మారుతున్నట్లు కనపడింది. ఆ పాత డొక్కుకొంప అచ్చొచ్చిందని ఆమె అనుకోవటం మూఢ విశ్వాసమే గావచ్చుగాని, దాని వెనుక కొంత హేతువాదం వున్నది. ఆమె తరగతి మనుషులంతా అక్కడున్నారు. ఈ ఇల్లు జైలు. ఆమెకు యెవరితో మాట్లాడటానికి లేదు. యింకొకరితో కలిసి నవ్వుకోటానికి లేదు. జైలుతోబాటు ఇక్కడ ఆమె నోటికి తాళంకూడా పడ్డట్టయింది.

ఆ వాతావరణం కోసం ఒకసారి ఆమె అక్కడికి వెళ్ళితే "మమ్మల్నిడిచి పొయ్యావుగా! ఇప్పుడు నువ్వు గొప్పదానివై పోయావులే!" అని నవ్వుతూనే అంటించారు. సుందరం గుండె చివుక్కుమన్నది. తన పాత స్నేహితులతో మాట్లాడేటందుకు ఆమెకు నిజంగా ఏమీ లేకపోయింది.

తాను మారటం అట్లావుంచి రంగారావే మారుతున్నట్లు ఆమెకు తోచింది. దేనికోసం మారుతున్నాడు? ఈ మనిషికి తాను మనస్ఫూర్తిగా కావాలన్నట్లా? అక్కర్లేదన్నాట్లా!

"ఇంకా నాలుగురోజులాగితే అదీ తెలుసుద్ది" అనుకున్నది సుందరం మనస్సును గట్టిబరుచుకుని...

ఇల్లుమారినాక రంగారావు ఉన్నట్టుండి ఒక కారు కొన్నాడు-డొక్కుకారు. రెండువేల అయిదువందలు. అయిదువందలు రొక్కం యిచ్చాడు. మిగిలిన రెండువేలూ మార్వాడీ అప్పు.

"ఎందుకీకారు?" అన్నది సుందరం ప్రశ్నిస్తున్నట్లుగా కాకుండా.

సుందరం ఎడమవుతున్నదన్న భావం రంగారావులో కూడా కలుగుతూనే ఉన్నది. అతనుకూడా బాధపడ్డాడు. కాని తప్పు సుందరందేనని రూఢిగా నమ్మాడు. అతను ఒకనాడు తన తత్వం ఆమెకు వివరంగా చెప్పాడు.

"చూడు సుందరం. మనం లేనివాళ్ళమే. ఒప్పుకుంటా. కాని ఎల్లకాలం లేనివాళ్లగానే ఉండిపోవాలని కంకణం కట్టుకున్నామా! ఏదో బతుకుతున్నాం. ఎంత బాగా బతికే అవకాశం ఉంటే అంత బాగా బతుకుదాం. తప్పేం? ఈ కార్లలో యెక్కి తిరిగేవాళ్ళంతా మనకన్న గొప్పవాళ్ళని నీవు మాత్రం ఒప్పుకుంటావా? నాలుగు డబ్బులు చేతిలో ఉంటే నీకు నగలూ, చీరెలూ కొనుక్కోవాలని ఉండదా? నాకట్లాగే మంచి యింట్లో ఉండాలనీ,

కారెక్కి తిరగాలనీ ఉంది. అదితప్పంటావా? తప్పయితే ఆ తప్పేమిటో నాకూడా చెప్పు, తెలుసుకుంటా!"

"ఇందులో తప్పేమిటి? ఒప్పేమిటి? ఈ కారు మన్ని ఎక్కడికి తీసుకుపోద్దీ అని నా అనుమానం" అన్నది సుందరం.

"జీవితమే మనని మన ఊరునుంచి ఈపట్నం చేర్చిందా లేదా! ఈ సినిమాగొడవ నువ్వెరుగుదువా? నేనెరుగుదునా? ఇక్కడకొచ్చి పడ్డాం. బాగానే ఉన్నాం, మొన్నటిదాకా ఈ మాత్రం ఇంటో ఉండలేక పోయాం. ఇవాళ ఉన్నాం. నిన్నటిదాకా సొంతకారు లేదు. ఇవాళ వచ్చింది. రేపటిమాట చూద్దాం."

సుందరం మాట్లాడలేదు. తన వాదనను ఆమె అంగీకరించిందని రంగారావు అనుకున్నాడు.

అతను తనలో కలుగుతున్న ఇంకొకమార్పు గమనించలేదు—అతను కొంతకాలంగా అంతర్ముఖుడవుతున్నాడు సినిమాల వాళ్లు ఏంరాయమంటే అదిరాయటమూ, వాళ్ళిచ్చే డబ్బే ప్రధానంగా గడించటమూ అతనికి స్వాభావికంగా కనబడుతున్నది. అతనిచుట్టూ ఉన్న వాతావరణంలో అందరూ అదే కృషిలో నిమగ్నులై ఉన్నారు. ఈ వాతావరణంలో కూడా అతనికి సన్నిహితులున్నారుగాని, వాళ్ళతో అతనికున్న అన్యోన్యత రాజుతోనూ, ఇతర ప్రెస్ వర్కర్లతోనూ ఉన్నటువంటిది కూడా కాదు. ఆకాశంలోకి ఎత్తుగా వెళ్ళినకొద్దీ ప్రాణ

వాయువు తగ్గినట్లుగా ఈ సమాజంలో మనుషుల స్థాయి పెరిగినకొద్దీ వాళ్ళ మధ్యగల జీవితబంధాలు సడలిపోతాయి లాగుంది. దీన్ని రంగారావు ఆమోదించాడు. సుందరం ఆమోదించలేదు...

రంగారావు కొంతకాలంపాటు తన జీవితాన్ని తానే నడుపుతున్నట్టు కనపడ్డాడు. అతని రెండో పిక్చరుకు బాగా డబ్బొచ్చింది. మూడో పిక్చరుకు డబ్బురాలేదు గాని అతని సంభాషణలను అందరూ మెచ్చుకున్నారు. మరిరెండు పిక్చర్లలో బుకింగుకూడా దొరికింది.

ఆరునెలలపాటు సుందరం స్టూడియోల చాయలకు పోలేదు. మొహానికి కోటా వెయ్యలేదు. ఆమెకు తాను బతికిఉన్న సంగతికూడా అనుమానాస్పదంగా కనిపించింది.

ఒకనాడామె పట్టలేక యింటినుంచి బయలుదేరి వేషంకోసం వెళ్ళింది.

"నీ మొగుడు రెండుచేతులా సంపాదిస్తుంటే నీకు వేషాలెందుకు?" అని యేళుమలై అడిగాడు.

"ఊరికే కూచుంటే ఏం తోచటం లేదన్నా. అది గొప్పిళ్ళ మనుషులకే చెల్లుతుంది" అన్నది సుందరం.

"రేపు ఉదయం తయారుగా ఉండు. వాన్ పంపిస్తా" అన్నాడు యేళుమలై....

సుందరం వేషాలేసి వస్తున్నదని తెలిసి రంగారావు బాధపడ్డాడు.

"నీకేం కర్మగాలింది సుందరం!" అని అతను అడిగాడు.

"డబ్బుచేదా?" అన్నది సుందరం.

"డబ్బు కావలిస్తే నే నివ్వనూ?"

"ఉంటే ఇయ్యి. నే నొద్దన్నానా? అంతమాత్రానికే నేను సంపాదించుకోరాదని ఎక్కడుందీ?"

సుందరం హఠం రంగారావుకు తెలుసు. మాట్లాడక ఊరుకున్నాడు.

ఒకనాడు రంగారావు రాసే పిక్చర్లోనే సుందరం ఎక్‌స్ట్రా వేషానికొచ్చింది. రంగారావు ఆనాడు సెట్టుమీద ఉన్నాడు.

ఆరోజు ఇంటికొచ్చినాక రంగారావు సుందరంమీద రెచ్చిపోయినాడు. అది ఆనాటికోపం కాదు - ఏళ్ళకొద్దీ పేరుకొని ఉన్నదంతా కరిగి బయటికొచ్చింది.

అతను మాట్లాడతుండగానే సుందరం బయటికి వెళ్ళిపోయింది. మళ్ళీ తిరిగిరాలేదు. రాదని తెలిసినాక అతను తన మనసును తానే అర్థం చేసుకోలేక పోయాడు. బెదిరిస్తుందా? ఖయాలీ మనిషి. దాని ఇష్టం వచ్చినట్లు ఇన్నాళ్ళూ ఆడి అలుసైనాను! నేనేం పసిపిల్లవాణ్ని కాను. దాన్ని సుఖపెట్టటానికి నేనుచేసిన ప్రయత్నమూ దానికి విషం కావటానికేదో కారణం! ఉండాలి.... నేనేం ద్రోహం చేశాను? నావల్ల జరిగిన తప్పేమిటి? నాపరువు తీసేస్తే తనకేం వొరుగుతుంది?"

స్వాతిశయమూ, ఆత్మవంచనా, పశ్చాత్తాపమూ వీటన్నిటినీ మించిన ఆవేదనా రంగారావును తలా ఒకపక్క లాగి పీడించాయి. తానుచేసినదంతా సుందరాన్ని సుఖపెట్టటానికేనని అతను తననుతాను పూర్తిగా నమ్మించు కున్నాడు. ఎంతసేపు ఆత్మపరీక్ష చేసుకున్నా తన జీవితా శయాలు సవ్యంగానే కనబడ్డాయి. పరువు తక్కువపనులు చెయ్యాలన్న సుందరం పట్టుదల నిరర్థకంగానే కనబడింది.

సుందరం వెళ్ళిపోయినాక అతని అహంకారం రెట్టింపయింది. ఎట్లాగంటే చెప్పటం కష్టంగాని సుందరం మొదటినుంచి అతనిలో ఆత్మవిశ్వాసం పెంచి అహం కారాన్ని అదుపులో ఉంచుతూ వచ్చింది. ఇప్పుడా అడ్డంకి కాస్తాపోయింది.

అతనికి మూడోపిక్చరు బాపతు మూడువేల చిల్లర రానేలేదు. చాలాసార్లు ప్రొడ్యూసరుచుట్టూ తిరిగాడు. లాభం లేకపోయింది. ఇప్పుడు తాను వెనుకటి రంగారావు కాదు—చేబదుళ్లుచేస్తూ, నవనాడులూ బిగించుకుని సహించ టానికి కోర్టులో ప్రొడ్యూసరుమీద దావావేశాడు.

ఈ సంగతి నలుగురికీ తెలిసింది. పత్రికలవాళ్లు అతన్ని అభినందించారు. ప్రొడ్యూసర్లు మీటింగు ఏమీ చెయ్యకుండానే ఏకగ్రీవ నిర్ణయానికి వచ్చారు. రంగారావు కున్న రెండు పిక్చర్లనుంచీ రెండురోజుల వ్యవధిగా ఉద్వా సన జరిగింది. ఇద్దరూకూడా అనుకున్న మొత్తాలు పూర్తిగా యిచ్చేశారు.

ఇది తనకు గొప్ప విజయమనుకున్నాడు రంగారావు. అతని సినిమా మిత్రులు, "ఏమిటనుకున్నారో, ఈ ప్రొడ్యూసర్లంతా ఒకటే. అసలు నువ్వే ఒక పిక్చరు తీసెయ్యి. అందరికీ బుద్ధి చెప్పినట్టవుతుంది." అని సలహా యిచ్చారు.

రెండుమూడు చోట్లనుంచి ఇదే సలహా వచ్చిన మీదట రంగారావు చిత్రనిర్మాత కావటానికి నిశ్చయించాడు. ఒక బుల్లితారను పెద్ద తారగా చెయ్యటానికికూడా నిశ్చయించుకున్నాడు. తన మిద్దెమీది ఇంట్లోనే ప్రొడక్షనాఫీసు పెట్టాడు.

ప్రొడక్షనాఫీసనగానే జనంచేరారు. నటులూ, గాయకులూ, తదితరులూ సహకరిస్తామన్నారు. కొందరు పోటీలు పడితియ్యబోయేపిక్చరుకు శతదినోత్సవాలూ, రజతోత్సవాలు కూడ చేయించారు. గానాబాజానా సాగింది. నాలుగు పాటలు రికార్డుకూడా అయాయి. అంతలోనే రంగారావు చేతిలోవున్న డబ్బుఅయిపోయింది. కాస్తోకూస్తో మిగిలితే దాన్ని డిస్ట్రిబ్యూటర్ల చుట్టూ తిరగడానికి, ట్రంక్ టెలిఫోన్లకూ వాడాడు.

బాకీలు మిగిలాయి. ఎవరన్నా ఒక పిక్చరును బుక్ చేస్తే దానితో గ్రంథం నడపచ్చునుకున్నాడు. కాని ఎవరూ పిలవలేదు. జనం ప్రొడక్షనాఫీసుకు రావటం మానేశారు. మార్వాడీవాడు కారు పట్టుకుపోయాడు. ఇల్లుగలవాళ్లు ఇల్లు ఖాళీ చేయమని నోటిసిచ్చారు.

రంగారావు బుద్ధి పాకతిన్నదేగాని సొమ్మసిల్లలేదు. అతను ఒంటరిగా కూచుని, "ఏం జరిగింది? ఎందుకు జరి

గింది ?" అని ఆలోచించాడు. తన జీవితం ఎక్కడో పట్టాలు తప్పింది. ఇది జరిగింది ఎక్కడో అతనికి తెలియ లేదు. పట్నం వచ్చినప్పుడా ? సినిమాల్లోకి దిగినప్పుడా? ఇల్లుమారినప్పుడా ? కారుకొన్నప్పుడా ? సుందరం ఇంటి నుంచి వెళ్ళిపోయినప్పుడా ! ప్రొడ్యూసరుమీద దావా వేసినప్పుడా ! ప్రొడక్షన్ ప్రారంభించినప్పుడా ? ఎప్పుడు ?

ఎప్పుడు తాను డబ్బును నమ్ముకుని, మనుషులలో విశ్వాసం పోగొట్టుకుని ఒంటరిగాడై పోయినాడో ఆనాడే తన పతనం ప్రారంభమైనది.

'ఫరవాలేదు. నేను పూర్తిగా చితికిపోలేదు. మళ్లీ కంపోజిటరు నవుతాను. ఏ హైదరాబాదో వెళ్ళి ఏ ప్రెస్సు లోనో చేరుతాను !" అనుకున్నాడు.

అతనిగుండె గుబుక్కుమన్నది. తాను కంపోజిటరు పనికూడా సరిగా చెయ్యలేనేమోనన్న అధైర్యం కలిగింది. రంగారావు కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి.

అది నిజంగా అధైర్యంకాదు. తిరిగి కంపోజిటరు జీవితం ఆరంభించాలన్నా తాను కొంత ఆత్మ సంఘర్షణకు గురికావలసి ఉంటుందని అతనికి తెలిసి పోయింది.

రంగారావు తనపెట్టెలన్నీ సర్దుకోసాగాడు. నాలు గేళ్ళకు సరిపోయే బట్టలూ అవీ ఉన్నాయి. కాగితాలు, సగంరాసినకథలూ, పూర్తిచేసిఅవతలపడేసినచిన్నకథలూ, ఉన్నాయి. కొన్ని ఉత్తరాలున్నాయి. ఉత్తరాలలో రాజు

రాసినది ఒకటి కనిపించింది. అదివచ్చి మూడు మాసాలు దాటింది. అప్పుడు తాను ప్రొడక్షను గొడవలో ఉండి సరిగా చదవలేదు. అందులో తన పుస్తకాలు ప్రచురించిన వాణ్ణి గురించి-వాడు డబ్బుసంగతి తేల్చకుండా ఉన్నాడని కాబోలు-ఉన్నది. వాడు పుస్తకానికి పాతికే ఇస్తాడో, పరకే ఇస్తాడో. దాన్ని గురించి రాజు ఆర్భాటం చేస్తున్నందుకు అప్పట్లో రంగారావు నవ్వుకున్నాడు. అప్పుడు అతని దృష్టి నాల్గు అంకెలమీదా, అయిదు అంకెలమీదా ఉన్నది. కాని ఇవాళ ఆ పబ్లిషరు ఇచ్చే మొత్తం తనకు పెద్దదే! ఎంత కొద్దికాలంలో ఎంత మార్పు!

అతనిప్పుడు రాజు రాసిన వుత్తరాన్ని శ్రద్ధగా చదువుకున్నాడు.

"రంగారావుకు, నీ సంగతులు బొత్తిగా తెలియటంలేదు. చంద్రా ప్రెస్సులో మూడు రోజులుగా సమ్మెసాగుతున్నది, రాయబారాలు ఫలించలేదు. ఇవ్వాళ మేము కూడా సానుభూతి సమ్మెచేసి ప్రొసెషన్‌లో తిరిగాం. నీ నాలుగు పుస్తకాలలో మూడు అచ్చయాయి. ఛండాలపు కాగితంమీద అసహ్యంగా ప్రింటు చేశారు. అన్నీ తప్పులు. పబ్లిషరును నీడబ్బు విషయం అడిగా. ప్రెస్సువాళ్ళు ముంచారనీ, పుస్తకాలు అమ్మిందాక తనకు నమ్మకంలేదనీ, పెట్టినడబ్బుతిరిగిరాదని నిరాశ చేసుకున్నాననీ అన్నాడు. డబ్బివ్వకపోతే ఇంకో పబ్లిషరుకిచ్చిపోటీగా ప్రింటు చేయిస్తానని చెప్పా. కాళ్ళూ, గడ్డాలూ పట్టుకుని

బతిమిలాడతాడు. ఏంచేయమంటావోయీ. సుందరమ్మను అడిగానని చెప్పు.''

రంగారావు తల చిట్టెం కట్టుకుపోయినట్టున్నది. అందులో ఏమి సంచలనం కలుగుతున్నదీకూడా అతనికి తెలియటంల్లేదు. చాలాసేపు గోడకేసి చూస్తూ రాజు ఉత్తరం చేతిలోపట్టుకుకూచుని చివరకు రాజుకొకవుత్తరం రాయటానికి తీర్మానించుకున్నాడు.

నాలుగుకాగితాలు పాడుచేసిన తరువాత రంగారావుకు ఆశ్చర్యం కలిగింది. తనకు వుత్తరంలో ఏమిరాయాలో,ఎట్లారాయాలో తెలియక పోవటం ఆశ్చర్యంకదా! అందులోనూ రాజుకురాయటం ! రాజుఎదురుగా వుంటే ఏం చెప్పాలో తెలీక బాధపడుతుంటే ఎల్లా వుంటుందో అట్లాగే అనిపించింది రంగారావుకు.

బయట ఎవరో మసులుతున్న అలికిడిఅయి రంగారావు ఉలిక్కిపడ్డాడు. ఆలకిస్తే చప్పుడాగిపోయింది.

"ఎవరూ !" అని కేకపెట్టి అతనులేచి వాకిలిదాకా వచ్చాడు.

రాజు అతనికి ఎదురుగావచ్చాడు. పిట్టగోడ నానుకుని బయటికి చూస్తూ సుందరం నిలబడి ఉన్నది.

"రాజూ, ఎప్పుడొచ్చావ్ !"

"ఉత్తరం రాసింది" రాజు తలను సుందరంకేసి విసిరాడు." మెయిలుకొచ్చా."

"లోపలికిరండి."

సుందరం అప్పటికిగాని తల తిప్పలేదు.

ఇల్లంతా అయ్యావారి సట్టిల్లల్లే ఉంది. సామాను చాలాభాగం వెళ్ళిపోయింది. ఇల్లుకూడా ఎవరూ చిమ్మలేదు. సుందరంలోపలికి వెళ్ళి చీపురుకట్ట తెచ్చి సావడిఅంతా చిమ్మి, చాప తెచ్చి వేసింది. తాను వెళ్ళి గోడనానుకుని నిలబడింది.

రాజూ, రంగారావు చాపమీద కూచున్నాక కొంతసేపు ఇద్దరూ మాట్లాడలేదు. రంగారావు భయపడ్డంతా అయింది.—అతనికి తనగొడవ రాజుతో ఎట్లా చెప్పాలో తెలియలేదు. రెండుమూడుసార్లు సుందరంకేసి చూశాడు. కాని సుందరం సహకరించలేదు.

అకస్మాత్తుగా రాజు, "అన్నట్లు విన్నావా రంగయ్యా? సూర్యం సికింద్రాబాదులో ఏదో ప్రెస్సుకు మేనేజరుగా వెళ్ళాడు. వాడిపని బాగుంది. నీలాద్రి సొంతాన ప్రెస్సు పెట్టుకున్నాడు... ఎట్టయినా నీలాద్రి పని తెలిసినవాడు...."

ఎవడో తుపాకి బారుచేసి, మాట్లాడటం మానితే చంపుతామని బెదిరించినట్లుగా రాజు మాట్లాడసాగాడు. అన్నీ తన చిన్నతనపు గాథలు...రత్తిగాడు ఒక్కరాత్రి పదమూడువేలు స్ట్రయికింగ్ చెయ్యటం... వాళ్ళెవరో జాబ్ వర్కిచ్చి నీలాద్రిని రెండుగంటల్లో ప్రూఫ్ కావాలంటే నీలాద్రి చేతికి వచ్చిన అక్షరాలన్నీ పెట్టి ప్రూఫ్‌తీసి వాళ్ళ మొహాన పెట్టి, 'అట్టా చూస్తారేమండీ? ప్రూఫ్ దిద్ది ఇవ్వండి కరెక్షను చేస్తానూ!' అనటం...నీలాద్రి కేసులోనుంచి వెంకటేశ్వర్లు అక్షరాలెత్తుకుపోవడమూ, వాళ్ళకు ఎప్పుడూ

హోరాహోరీ యుద్ధం కావటమూ... వెంకటేశ్వర్లు కేసులో అన్ని అక్షరాలూ ఉండికూడా ఒక్కటీ దొరికేదికాదు— వాడి డిస్ట్రిబ్యూషన్...

ప్రెస్సువాళ్ళ కథలు చెప్పటం మొదలుపెడితే వాటికి అంతుండదు. అదొక ప్రపంచం. అందులో ఘోరాలున్నాయి—ట్రెడిల్‌లోపడి సాంబయ్య ప్రేళ్ళు నలిగిపోవటం లాంటివి. హాస్యం ఉన్నది-కిష్టిగాడు ఫారం లేకపోతే దానిమీద ఇంత దుమ్ముపోసి నీళ్ళు దిమ్మరించటం లాంటివి... కిష్టిగాడు లైన్లు జస్టిఫై చెయ్యటం దగ్గిరనుంచీ సాంపే! హాఫ్యం సెసులుకూడా ఏళ్ళమధ్య పెట్టి వంచి స్టిక్కులో కుక్కేవాడు! లెడ్లూ, బ్రాస్‌రూల్సూ ముక్కలు ముక్కలు చేసేవాడు!.... ప్రెస్‌లో కీర్తిమంతులున్నారు. జగన్నాథం గ్యాలీలో సామాన్యంగా తప్పుదొరికేదికాదు. రాజయ్య అయినా ట్రెడిల్మన్ ఘనకార్యాలుచేసినవాడే. ప్రెస్ ఆవరణలో శృంగారంకూడా ఉన్నది....

రంగారావు రాజయ్యతోబాటు ఎప్పుడు మాట్లాడనారంభించాడో రంగారావుకే తెలియదు. సుందరంవచ్చి తన వెనకే కూచోవటంమటుకు అతనికి తెలుసు

ఆమెఅంటీఅంటకుండాతనరొమ్ము. రంగారావుచేతికి తాకించి "ఈమాటల్తో మీరీపూటతిండితినరెట్టా? తరవాత మాట్లాడుకోవచ్చు—ఆకలి మండిపోతాంది" అన్నది.

రంగారావు నీరసంగా లేచాడు. అతనికి సుందరం కేసి తిరగటానికింకా ధైర్యంచాల్లేదు. "ఎక్కడకిపోదాం?" అన్నాడు తను రాజుతో.

"మా ఇంటికి పోదాం." అన్నది సుందరం.

ఇప్పుడు సుందరం ఇల్లెక్కడో కూడా రంగారావుకు తెలీదు. విచారిస్తే సులువుగా తెలిసేదే. కాని పౌరుషం అడ్డొచ్చింది.

ఇంటికి తాళంపెట్టి ముగ్గురూ వీధిలోకి వచ్చాక రంగారావు కళ్లు అప్రయత్నంగా ఖాళీ టాక్సీలకోసం వెతికాయి. తనకుతానే హెచ్చరిక చేసుకుంటున్నట్టుగా, "బస్‌స్టాండు దగ్గిరేలే" అన్నాడు.

"టాక్సీ!" అని సుందరం కేకేసింది. రంగారావుకు కనిపించని ఖాళీ బేబీటాక్సీ సుందరానికి కనిపించింది. ఆమె టాక్సీని పిలవగానే రంగారావుకు వెనకటి సుందరం–ముందు వెనకా ఆలోచించకుండా సిజరు పాకేట్లకూ, కిల్లీలకు, బీరు బుడ్లకూ డబ్బు పారేసే సుందరం చప్పున జ్ఞాపకంవచ్చింది.

ముగ్గురూ టాక్సీఎక్కి సుందరం ఇంటికి వెళ్ళారు. తమ పాతఇంటికి రెండిళ్ళవతలగా ఆ ప్రాంతంలోనే ఉంటున్నది సుందరం.

ఆమె హాయిరాజేసి అన్నంపెట్టి పక్కింటి కుర్రాడిచేత హోటలునుంచి కాఫీ తెప్పించింది. ముగురూ తాటాకుల చాపమీదకూచొని నలిగిపోయిన పేకతో రమ్మీ ఆడారు.

"ముందు కార్యక్రమమేమిటి రంగయ్యా?" అన్నాడు రాజు ముక్కలు అటూ ఇటూ సర్దుకుంటూ.

రంగారావు జవాబు చెప్పటానికి కొంతవ్యవధితీసుకుని, "ఏ ప్రెస్సులోనన్నా పనికికుదరాలి. బతకాలిగా!" అన్నాడు.

"ఇక్కడేనా?" అని రాజు అడిగాడు.

"ప్రెస్సులు దేశమంతటా ఉన్నాయిగా?"

"అవునులే. పూలమ్మినచోట కట్టెలమ్మటం! అదీగాక ఈ పట్నంలో ప్రెస్సులు నాకేం నచ్చలా? నేను కూడా పట్నంలో ఉండిపోదామా అనుకున్నా కిందటిసారి వచ్చినప్పుడు. ఇక్కడ ప్రెడిల్మెన్లందరూ మెషీన్మెన్లయి కూచున్నారు. ఆటోమాటిక్ దానికది కాగితం అందుకుని అచ్చుకొట్టి, అదే డెలివరు చేస్తూంటే మెషిన్మన్ బుల్లాడు పక్కన నిలబడి చూస్తూ ఉంటాడు. ఒకే షిప్టులో 20 వేల స్ట్రయికింగ్ చేస్తేమటుకు వాడిగొప్పేముందీ? వెనక అసలు శ్రమ ప్రెడిలేసేవాడిది. ఇప్పుడు కంపోజిటరుది... అయినా యంత్రాల రాజ్యమయింది. మన లలితాప్రెస్సు ప్రెడిలు జ్ఞాపకముందా, రంగయ్యా? ముగ్గురు కుర్రనాయాళ్లు కింద నుంచి తోస్తేగాని ఇంప్రెషనిచ్చేదికాదు—అంకిళ్ళు పడిపోయిన ప్రెడిలు! ఈ మద్రాసు ప్రెస్సులో మెషిన్లకు ఉక్కపొయ్యకుండా ఫాన్లు పెడుతున్నారు!"

"కొయ్యి, రాజయ్యా!" అన్నది సుందరం ఆటీను రాణి కిందపడేస్తూ. చేతికింద ఉన్న రంగారావు అదివరకు ఆమె పారేసిన కళావరుజాకి ఎత్తుకున్న సంగతి ఆమె మరిచిపోయిందో, లేక కావాలనే పారేసిందో రాజుకు అర్థం కాలేదు. రంగారావు ఆటీనురాణి కూడా మెత్తుకోవటం చూసూ, "అబద్ధమనుకున్నావా సుందరమ్మా. ఇప్పుడు రా చూపిస్తా!" అన్నాడు

"మనం వచ్చేజన్మలో మంచి మిషనుగా పుట్టినా బాగుంటుందంటావ్!" అన్నది సుందరం.

"ఓ! ఆయుధపూజనాడైనా అలంకరించి పూజ చేస్తారు. నన్నడిగితే మంచి కారుగా పుట్టటం మంచిది. రోజూ కడిగి, ఆపేక్షగాతుడిచి, ప్రాణంకన్న యెక్కువగా చూసుకుంటారు" అన్నాడు రాజు.

"డిప్రీసియేషన్ సొమ్ము రాగానే అమ్మేస్తారు. డొక్కయినాక ఈడ్చిపారేస్తారు" అన్నాడు రంగారావు ఎవరిమీదనో కసితో మాట్లాడుతున్నట్లు.

"డొక్కయినాకకూడా కారు బతికేఉంటదా, రాజన్నా?" అని సుందరం అడిగింది.

"కారు ఎప్పుడు చచ్చిందీ చెప్పటం కష్టం. చచ్చిందనుకున్న కారు మంచి పనిమంతుడి చేతికిస్తే ఆ పార్టూ ఈ పార్టూ మార్చి మళ్ళీ నడిపిస్తాడు" అన్నాడు రాజు డిక్లేరు చేస్తూ.

"ఏమైనా డొక్కుకారుగా బతికేకన్న చచ్చిందే మేలు! ... మీరిద్దరూ ఆడుతూ ఉండండి" అంటూ అవతలికి వెళ్ళింది సుందరం.

"నీకేమని రాసింది?" అన్నాడు రంగారావు, ఆమె వెళ్ళినవేపు తల ఊపుతూ.

రాజు జేబులోఉన్న కాగితాలు తీసి, అందులో నుంచి ఒక కాగితం రంగారావు కిచ్చాడు.

ఉత్తరంలో విశేషాలేమీ లేవు. ఎవరిచేతనో రాయించినట్టున్నది. రంగారావు కంపెనీ దివాలా ఎత్తుతున్నదనీ, ఆతను చిక్కుల్లో వున్నాడనీ తాను విడిచి పెట్టి పోకుండా వుంటే ఇంతదూరందాకా వచ్చేదికాదనీ రాయించింది సుందరం.

ఆఖరు మాటకు రంగారావు నవ్వుకున్నాడు. అతను నాలుగు రోజులక్రితం తీవ్రమైన మనస్సంక్షోభం పొందుతూ తన బుల్లితార కాస్త మనశ్శాంతి నిస్తుందేమోనని వాళ్ళ యింటికి వెళితే ఆమె కీచుగొంతుతో "ఏమన్నా అర్జంటు పనాండీ? మరేంలేదు. నేను ఫైవ్ మినిట్సులో బయటికెళ్ళ బోతున్నానండీ. క్షమించి మరేమీ అనుకోకండీ!" అని తప్పుకున్నది; తన మీద అలిగి వెళ్ళిపోయిన సుందరం తననుగురించి బాధపడింది. అలిగి వెళ్ళిపోయినదనటంకూడా అన్యాయమే. పరిస్థితి దుర్భరమై వెళ్ళిపోయివుంటుంది. పొరపాటు తనదేకాని తాను ఎక్కడ గాడితప్పిందీ ఎంత ఆలోచించినా తెలియటంలేదు. జీవితంలో ఇటువంటివి తెలియటం కష్టమే—పుస్తకాలు రాసినంత సులువుకాదు.

వుత్తరం మడిచి రాజుకిస్తూ రంగారావు "నీ సలహా ఏమిటి? నన్నేం చేయమంటావు?" అన్నాడు

"సినిమాలకి బలాదూరు చుట్టినట్టేనా?" అన్నాడు రాజు.

"కాకేమిటి? సినిమావాళ్ళు చెత్తపోగుమీద పారేసిన సరుకు ఎరువుగా కూడా పనికిరాదు. నేనింకా అదృష్ట

వంతుణ్ని-సినిమాల్లో ఆట్టేకాలం నానలేదు. ఇరవైయేళ్లు సినిమాల్లో దాదాపు ప్రతిసినిమాలోనూ కనిపించి అకస్మాత్తుగా మాయమైనవాళ్ళు చచ్చిపోలేదు. అప్పుడప్పుడూ వీథుల్లోనూ, హోటళ్ళబయటా కనిపిస్తారు. వాళ్ళస్థితి చూస్తే నాకు వచ్చే ఆలోచనలు రాతకందవు. రాజూ! వీళ్ళల్లో చిల్లరనటులున్నారు, ప్లేబాక్ వాళ్ళున్నారు, టెక్నిషియనులుకూడా వున్నారు. ఘోరం!... వాళ్ళల్లో కొందరికి ఇంకా పూర్తిగా ఆశ చావలేదు—మళ్ళీ ఛాన్సు వస్తుందన్న ఆశ కొనప్రాణంతో వుంది. వీళ్ళకు ఒక జర్నలిస్టు 'సినిమోపహతులు' అని పేరుపెట్టాడు... ఒకళ్ళదాకా ఎందుకూ? నాకు లేదూ? ఏమూలనో మనస్సు మళ్లీ సినిమాలకు రాసే అవకాశం వస్తుందని ఆశపడుతూనే వుంది. కాని నా బుద్ధిమాత్రం ఆ ఛాయలకు వెళ్ళవద్దని హెచ్చరిస్తున్నది'' అన్నాడు రంగారావు.

"దానికేమిట్లే? సినిమాలవాళ్ళు నిన్నూ మళ్లీ పిలవరని రాసిపెట్టివుందా?... నవలలు రాసుకుంటూ కూచోలేనంటావా?'' అన్నాడు రాజు.

"నా బతుకుతో బాటు బుర్రకూడా ఏదోవచ్చింది రాజూ. ప్రొడక్షను అనుకున్నప్పటినుంచీ నాలో రాసేశక్తి పోయింది. అందరికీ స్క్రిప్టు రాయటానికి తయారయిన వాణ్ని నాకోసం నేను కథ ఆలోచించలేకపోయినానంటే నమ్ము! నీ నవలల్లో ఏదో ఒకటి తీసుకోరాదా అని కొందరు సలహాయిచ్చారు, కాని అవన్నీ చెత్తగాకనిపించాయి.

ఒక్కటికూడా సినిమాకు పనికిరాదనిపించింది. అటువంటి నవలలు రాసి రాతగాడనిపించుకున్నందుకు సిగ్గేసింది— దాచకుండా చెబుతున్నాను... ఏదో విషంతాగి బుర్ర తారుమారయినట్టే!"

"అన్నట్టు ఆ పబ్లిషరుదగ్గిర డబ్బుతీసుకొచ్చా. పేజీకి అర్థరూపాయి చొప్పున ఇచ్చాడు మూడువందలు. ఇంకో పదోఫరకో రావాలేమో—అవే వుంచుకోలే అన్నా!" అంటూ రాజు గోడచిలక్కి తగిలించిన చేతిసంచీలోనుంచి మూడు పుస్తకాలూ, మూడు నూరురూపాయలనోట్లూతీసి రంగారావుకిచ్చాడు.

"వాళ్లు అచ్చువెయ్యని పుస్తకం ఇంకో పబ్లిషరుకిచ్చా. కాస్త మంచిపబ్లిషరు. పేజీకి రూపాయిస్తానన్నాడు ధర్మాత్ముడు! ...కనకా పుస్తకాలమీదికి కాస్త బుద్ధి మళ్ళించు" అని రాజు నీతి బోధించాడు.

రంగారావు చేతిలో నోట్లకేసిచూస్తూ తనమనసులో అంచనావేసుకున్నాడు. ఐదారేళ్ళ కృషిఫలితం. పుస్తకాలమీద ఇప్పటికి వచ్చినది మూడొందలు. ఇంకో రెండు వందలు వస్తాయనుకున్నా అంతాకలిసి అయిదువందలు: కథలుగానూ, సీరియల్స్‌గానూ పత్రికలవాళ్ళు వేసుకున్నప్పుడిచ్చినది మహావుంటే నాలుగువంద లుండేను. అదికూడా కలిపినా తొమ్మిదివందలు. ఏడాదికి సుమారు నూటయాభై సంపాదన! ఇది వృత్తిగాపెట్టుకోమంటాడు రాజు.

"లాభంలేదు రాజూ. వెనకటి పత్రికలు ఒక రాసే వాణ్ణి పట్టుకుంటే వదిలేవి కావు. ఇప్పటి పత్రికలు కాస్త డబ్బులిచ్చేవి-రాసేవాడికి ఎక్కడ పేరొచ్చిపోతుందో నన్నట్టుంటున్నాయని చెబుతున్నారు. అదీగాక నన్ను కమ్యూనిస్టని ముద్ర వేసేశారు!"

"నిన్నా!" అన్నాడు రాజు నవ్వుతూ.

"ఏ పెట్టుబడిదారన్నా డబ్బు ఎగేస్తే కోర్టుకెళ్ళినా నువు కమ్యూనిస్టువే! ఆ ముద్ర సంపాదించటానికి పెద్దగా ఎర్రజెండా పట్టుకు తిరగక్కర్లేదు."

"మా సీతారామయ్యగారే నయమన్నమాట. ఆయనకు కమ్యూనిజమంటే కోపమేగాని. "ప్రెస్సులో కాస్త బాగా పనిచేసేది కమ్యూనిస్టు కుర్రాళ్ళే. ఎందు చేతరా రాజూ?" అని అడిగాడు. "ఇదుగో, సీతారామయ్య గారూ, మీరు కమ్యూనిజానికి భలే సర్టిఫికెటిస్తున్నారు!" అన్నా.

రంగారావు నవ్వి "తెలంగాణాలో కూడా ఒకా యన ఏదో మీటింగులో మాట్లాడుతూ, "అదేం చిత్రమో ఈ కవితాకన్య కమ్యూనిస్టులను వలచింది" అన్నాట్ట. ఈ సర్టిఫికేట్లు దాచివుంచుకోవలసినవే!" అన్నాడు.

రాజు కాస్త ఆలోచించి "పోనీ నువు కారుడ్రైవు చేసుకుని బతికినా బతకొచ్చే!" అన్నాడు.

రంగారావు మనసులో ఏదో తలుపు తెరిచినట్ట యింది.

"నువు కారుకొన్నప్పుడు డ్రయివింగు నేర్చుకుని లైసెన్సుకూడా తీసుకున్నావుటగా ? సుందరమ్మన్నది." అన్నాడు రాజు.

"అవును రాజూ ! ఏ ప్రొడ్యూసరు దగ్గరన్నా చేరి ప్రొడక్షను కారు నడపొచ్చు. ఎవరన్నా అడిగితే ఫలాని ప్రొడక్షను నా చేతిమీదిగానే నడుస్తున్నదని కూడా చెప్పొచ్చు.

రాజూ, రంగారావూ విరగబడి నవ్వారు. రంగా రావు నవ్వు సహజమైనది కాదు - అతని హృదయంలో పేరుకున్న కళ్మలం కరిగి బయటికి రావటంవల్ల వచ్చిన అసహజమైన నవ్వు. అది అతని ఆరోగ్యానికి మంచిది.

రంగారావు కాస్త కాస్త మామూలు మసిషి అవు తూండటం గమనించి తృప్తి పడ్డాడు.

"ఇద్దరూ మంచి కులాసామీదున్నారే. తిండికి లేవండి" అంటూ సుందరం వాళ్లున్న చోటికి వచ్చి, రంగారావు చేతులో ఉన్న నోట్లు లాక్కుంటూ, "డబ్బు మొహమే చూడలేదెట్టా ?" అని వాటిని తీసుకు పోయి ఎందులోనో దాచింది.

"ఏమైనా నువు పట్నంవదలకు; నాలుగురోజులు బెట్టుచేస్తే ఏం గనక, ఈ సినిమావాళ్ళకు నీ దగ్గిరికి రాక పోరు. మనిషిరక్తం మరిగిన పులులనుకో; నువు రాసిన

పిక్చర్లకు ఒకటి రెంటికి డబ్బొచ్చినమాట వాళ్ళు మరచి పోతారనుకున్నావా! దొరికితే ఏదన్నా పని చెయ్యి-దొరక్క పోతే కూచుని రాసుకో. సుందరమయినా చేతులు కట్టుకు కూర్చోలేదుగా? మీకు జరక్కపోదు... ఏవంటా?" అని రాజు హితవు చెప్పాడు.

ఆ రాత్రి రంగారావు రాజును మెయిల్ ఎక్కించి ఇంటికి తిరిగి వచ్చేటప్పటికి సుందరం దీపం వేసుకుని రంగారావు పుస్తకాల్లో ఒకటి చదువుతున్నది. ఆమె అది పరకెన్నడూ అతని రచనలు చదివిందిలేదు.

రంగారావు తలుపు గడియేసి దీపం ఆర్పేశాడు.

"ఏయ్!" అని సుందరం కేకపెట్టింది.

"నువ్వే ఏయ్! ఉండు, నీ సంగతి చెబుతా!" అంటూ చీకట్లో రంగారావు సుందరాన్ని సమీపించాడు.

రచయిత్రి యితర నవలలు

* కొత్త అల్లుడు
* కొత్త కోడలు
* చదువు
* ప్రేమించిన మనిషి
* పంచ కళ్యాణి
* సరితాదేవి డైరీ
* భూత భవిష్యత్తులు

ENDAMAAVULU
(NOVEL)

KODAVATIGANTI
KUTUMBA RAO

Rs. 1-50

NAVODAYA
PUBLISHERS,
VIJAYAWADA-2.

TITLE PRINTED AT
VIJAYA PRESS - VIJAYAWADA-2.